

Technická univerzita v Liberci
Hospodářská fakulta

Bakalářská práce

Technická univerzita v Liberci
Hospodářská fakulta

Studijní program: B 6210 Ekonomika a management

Studijní obor: Ekonomika a management mezinárodního obchodu

Charakteristika a vývoj japonské ekonomiky od druhé poloviny 20. století do roku 2007

Characteristics and evolution of Japanese economy from the second half of the 20th century
to 2007

BP-HF-KEK-2009-04

ALENA SUCHARDOVÁ

Vedoucí práce: prof. Ing. Jiří Fárek, CSc., Katedra ekonomie

Konzultant: Ing. Aleš Kocourek, PhD., Katedra ekonomie

Počet stran: 78

22. května 2009

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci 22. května 2009

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala prof. Ing. Jiřímu Fárkovi, CSc. za odborné vedení této bakalářské práce a za cenné připomínky při jejím zpracování.

Anotace

Předmětem této bakalářské práce je charakterizovat vývoj japonské ekonomiky po druhé světové válce do roku 2007. Práce se věnuje i době před druhou světovou válkou, 19. století, kdy začalo postupně vznikat moderní demokratické Japonsko. Zároveň je popsán i očekávaný vývoj a směřování ekonomiky v roce 2008. Charakterizovány jsou vážné dlouhodobé problémy Japonska - prohlubující se veřejný dluh a příliš rychlé stárnutí populace. Hlavním cílem je podat ucelený přehled o stavu japonské ekonomiky vyvíjené zcela izolovaně díky ostrovní poloze, čímž se výrazně odlišuje od ostatních vyspělých zemí. Proto se práce zabývá i srovnáním Japonska s těmito státy v posledních letech, a to nejen v ekonomických odvětvích. K vytvoření kompaktní analýzy byly použity statistiky a databáze mezinárodních finančních a obchodních organizací a institucí, mimo jiné například IMF, OECD nebo UNCTAD.

Klíčová slova

Japonsko, druhá nejsilnější ekonomika na světě, dynamický vývoj, hospodářský zázrak, krize, deflace, nízká domácí poptávka, veřejný dluh, stárnutí populace, vysoký objem úspor domácností

Annotation

This final work describes an evolution of Japanese economy after the Second World War to 2007. The work addresses to the period before World War II, the 19th century, when Japan started to change into modern democratic country. The expected evolution and trends of economy in 2008 are described too. The other described subject are serious long-term troubles of Japan – deepening public debt and too fast ageing population. The main goal of this work is to give comprehensive review of status of Japanese economy evolved totally isolated thanks to island location, thereby this country and its economy considerably distinguishes from the other advanced nations. That's why this work follows also the comparison of Japan and these nations in recent years, and not only in economic branches. To create a compact analysis the statistics and databases of international financial and trade organizations and instituts were used, among others IMF, OECD or UNCTAD.

Keywords

Japan, the second strongest economy in the world, dynamic evolution, economic miracle, crises, deflation, low domestic demand, public debt, ageing population, large households saving

Obsah

SEZNAM ZKRATEK A SYMBOLŮ.....	8
SEZNAM TABULEK	10
SEZNAM OBRÁZKŮ	11
ÚVOD.....	12
1. VÝVOJ JAPONSKÉ EKONOMIKY DO KONCE 80. LET 20. STOLETÍ.....	14
1.1 Stav japonské ekonomiky do první poloviny 20. století.....	14
1.1.1 Meziválečné období	14
1.1.2 Příprava na druhou světovou válku	15
1.1.3 Druhá světová válka	15
1.2 Japonská ekonomika v období 50. a 60. let	16
1.2.1 Poválečné období	16
1.2.2 Korejská válka (1950 – 1953)	17
1.2.3 Japonský ekonomický zázrak	18
1.2.3.1 Sociálně – ekonomické faktory rychlého ekonomického růstu	19
1.2.3.2 Dopady rychlého hospodářského růstu	20
1.3 Stav japonské ekonomiky v 70. a 80. letech.....	21
1.3.1 Strukturální změny v 70. letech.....	21
1.3.2 Nutnost změny hospodářské politiky státu v 80. letech.....	22
1.3.3 Japonsko v 80. letech jako jeden z největších vývozců zahraničního kapitálu na světě	22
2. KRIZE V 90. LETECH 20. STOLETÍ.....	24
2.1 Realitní bublina	25
2.2 Podkapitalizovaný bankovní sektor.....	25
2.3 Státní intervencionismus a přerozdělování veřejných financí.....	26
3. JAPONSKÉ HOSPODÁŘSTVÍ NA POČÁTKU 21. STOLETÍ.....	28
3.1 Přelom tisíciletí a mírné posílení japonské ekonomiky v roce 2002.....	28
3.1.1 „Hybridní“ model kapitalismu v Japonsku.....	28
3.1.2 Vliv střídání předsedů vlády na vývoj japonské ekonomiky v letech 2001 – 2007.....	30
3.2 Známky oživení japonské ekonomiky počínající rokem 2003.....	33
3.2 Japonská ekonomika od roku 2006.....	44
3.3 Směřování japonské ekonomiky v roce 2008	48
4. OBCHODNÍ VZTAHY JAPONSKA S VYBRANÝMI ZEMĚMI.....	50
4.1 Obchodní vztahy Japonska se Spojenými státy	50
4.2 Obchodní vztahy Japonska s Čínou	51
4.3 Obchodní spolupráce Japonska s Českou republikou	54
5. DLOUHODOBÝ PROBLÉM JAPONSKA – RŮST VEŘEJNÉHO DLUHU A STÁRNUTÍ POPULACE.....	56
6. STRUČNÝ PŘEHLED ČLENSTVÍ JAPONSKA VE VYBRANÝCH MEZINÁRODNÍCH ORGANIZACÍCH A ASOCIACÍCH.....	67
ZÁVĚR.....	69
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	74

Seznam zkratk a symbolů

ASEAN	Association of Southeast Asian Nations – Sdružení zemí jihovýchodní Asie
BIS	Bank for International Settlements – Banka pro mezinárodní platby
BoJ	Bank of Japan – Japonská banka
CEFP	Council on Economic and Fiscal Policy – Rada pro ekonomickou a fiskální politiku
CIA	Central Intelligence Agency –
CPI	index spotřebitelských cen
CZK	Czech koruna – česká koruna, měna České republiky
ČSFR	Československá federální republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DPJ	Democratic Party of Japan – Japonská demokratická strana
EMU	European Monetary Union – Evropská měnová unie (Economic and Monetary Union of the European Union)
EPA	Economic Planning Agency – Agentura pro hospodářské plánování
EPG	Economic Partnership for Growth – Hospodářské partnerství pro růst
ESRI	Economic and Social Research Institute – Institut pro ekonomický a sociální výzkum
EU	European Union – Evropská unie
G – 8	Group of Eight – Skupina 7 nejvyspělejších států světa a Rusko
HDP	Hrubý domácí produkt
HNP	Hrubý národní produkt
IDA	International Development Association – Mezinárodní asociace pro rozvoj
IMF	International Monetary Fund – Mezinárodní měnový fond
JPY	Japanese yen – japonská měna
LDP	Liberal Democratic Party – Liberální demokratická strana
OCR	Overnight Call Rate – zvýšení úrokové sazby tzv. přes noc
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
PI	přímé investice
PPP	Purchasing Power Parity – parita kupní síly

PZI	přímé zahraniční investice
SRN	Spolková republika Německo
UN	United Nations – Spojené národy (OSN – Organizace spojených národů)
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development – Konference OSN
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – Organizace OSN pro východu, vědu a kulturu
US	United States – Spojené státy
USA	United States of America – Spojené státy americké
USD	United States dollar – měna Spojených států amerických
WHO	World Health Organization – Světová zdravotnická organizace
WTO	World Trade Organization – Světová obchodní organizace

Seznam tabulek

Tab. 1: Vybrané makroekonomické ukazatelé Japonska v letech 1945-1952	17
Tab. 2: HDP/obyv. ve vybraných zemích v letech 1963-1987	21
Tab. 3: Struktura zaměstnanosti v Japonsku, 1955 – 1970 (v %)	22
Tab. 4: Vývoj vybraných makroekonomických ukazatelů v Japonsku, 1982 – 2002	24
Tab. 5: Vývoj HDP v letech 2003 – 2007	34
Tab. 6: Vybrané makroekonomické ukazatelé Japonska v letech 2000 - 2007	34
Tab. 7: Příliv PZI do Japonska v letech 1996 – 2007, v mil. USD	39
Tab. 8: Příliv PZI do vyspělých ekonomik světa, 1998 – 2007	40
Tab. 9: Odliv přímých japonských investic do zahraničí, 1996 – 2007, v mld. USD	41
Tab. 10: Přímé zahraniční investice v Japonsku, 1990 – 2007, v mld. USD a v %	41
Tab. 11: Vývoj vládního dluhu vyspělých ekonomik od r. 1998 do r. 2007, v mld. USD / v % z HDP	44
Tab. 12: Vybrané makroekonomické ukazatele v Japonsku, 1990 – 2007, v %	45
Tab. 13: Vývoj složek HDP Japonska během jednotlivých čtvrtletí a jejich změny oproti předcházejícímu období, v %	47
Tab. 14: Obchod Japonska s Čínou a USA, 1980 – 2007, v mld. JPY	52
Tab. 15: Teritoriální struktura zahraničního obchodu Japonska v roce 2007	53
Tab. 16: Vývoj obchodu Japonska s Českou republikou v letech 2003 – 2007	55
Tab. 17: Vývoj celkového hrubého vládního dluhu Japonska a dalších vyspělých ekonomik, 1985 – 2008, poměr dluhu vůči HDP v %	57
Tab. 18: Přehled o základní struktuře státních rozpočtů Japonska v letech 2003 – 2008	58
Tab. 19: Vývoj délky života žen a mužů v Japonsku, vybrané roky 1950 – 2008	62
Tab. 20: Věková struktura celkové populace ve vybraných zemích, roky 2005 a 2030 (projekce), v %	64
Tab. 21: Trendy ve vývoji populace Japonska, 1900 – 2007, v %	66

Seznam obrázků

Obr. 1: Japonský HDP (%) v letech 1990 – 2007	29
Obr. 2: Vývoj kurzu japonského jenu vůči české koruně, 1994 – 2008	35
Obr. 3: Vývoj indexu Nikkei 225 v období 2003 – 2009	36
Obr. 4: Procentuální podíl PZI na HDP Japonska v letech 1996 – 2006	37
Obr. 5: Příliv přímých amerických investic do Japonska, 1996 – 2007 (v mil. USD)	38
Obr. 6: Procentuální podíl přílivu PZI na HDP vyspělých ekonomik, 1990 – 2007	39
Obr. 7: Vývoj přílivu přímých francouzských a nizozemských investic do Japonska, 1996 – 2007, v mil. USD	40
Obr. 8: Porovnání vývoje HDP (běžné ceny) vyspělých ekonomik, 1990 – 2007, v mld. USD	42
Obr. 9: Srovnání objemu HDP per capita (běžné ceny) vyspělých ekonomik, 1990 – 2007, v USD	43
Obr. 10: Srovnání růstu HDP (v %, stálé ceny) vyspělých ekonomik, 1990- 2007	43
Obr. 11: Porovnání vývoje míry nezaměstnanosti vyspělých ekonomik v letech 1990 – 2007, v %	46
Obr. 12: Vývoj japonské míry inflace v letech 1990 – 2007, CPI, v %	47
Obr. 13: Vývoj počtu živě narozených a úhrnná plodnost v Japonsku v letech 1950 – 2004	59
Obr. 14: Vývoj indexu ekonomického zatížení, ekonomické závislosti a indexu stárí, Japonsko, 1920 – 2004	60
Obr. 15: Srovnání vývoje procentuálního podílu lidí nad 65 let z celkového počtu obyvatel vybraných zemí, 1950 – 2030	61
Obr. 16: Předpokládaný vývoj počtu obyvatel v Japonsku, 1875 – 2100, populace v mil.	63
Obr. 17: Změny v populační pyramidě, Japonsko, vybrané roky 1950, 2007 a projekce 2050	65

Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala japonskou ekonomiku a její vývoj po druhé světové válce do roku 2007. Japonsko představuje velmi unikátní zemi, jejíž neobvyklá kultura a tradice se nedají srovnávat s žádnou jinou zemí. To samé lze říci i o japonské ekonomice, která během uvedeného období prošla dramatickým vývojem. Není proto divu, že tato země přitahuje pozornost celého světa a zaujala i mě.

Cílem mé práce je podat ucelený přehled o vývoji japonského hospodářství, o významných ekonomických událostech v období po druhé světové válce až do roku 2007. Hlavní pozornost jsem věnovala poválečnému období, krizi v 90. letech a stavu japonské ekonomiky po přelomu tisíciletí.

Svou práci jsem rozdělila na šest hlavních kapitol, dále členěných do subkapitol, za účelem vytvořit jasnou a přehlednou strukturu. První kapitola je věnována popisu vývoje japonské ekonomiky do konce 80. let 20. století. Zahrnuje jak období před druhou světovou válkou tak i po ní, přičemž poválečné období je označováno jako japonský ekonomický zázrak a země se stala po Spojených státech amerických druhou nejsilnější ekonomikou světa. V kapitole jsou popsány i dopady takového rychlého ekonomického růstu na společnost.

Druhá část se věnuje 90. létům 20. století a přicházející krizi, díky které je toto období nazýváno jako ztracená dekáda. Jedna ze subkapitol popisuje realitní bublinu, jež začala vznikat již v 80. letech a zasáhla i do let 90. Další subkapitoly popisují japonské státní zásahy do hospodářství, problematiku přerozdělování veřejných financí a podkapitalizovaný bankovní sektor.

Třetí kapitola poskytuje detailnější přehled o stavu japonské ekonomiky na počátku 21. století a v posledních letech. Jednotlivé subkapitoly jsou chronologicky řazeny a obsahují tabulky a grafy ukazující popisované období ve srovnání s předchozími roky. Zároveň ukazují komparaci Japonska s ostatními vyspělými zeměmi v určitém časovém období a v určitém ekonomickém ohledu. V třetí kapitole je charakterizováno mírné posílení japonské ekonomiky na počátku roku 2002, vliv střídání premiérů státu na stav ekonomiky a celková politická situace daného období, velká pozornost je věnována pohybu přímých zahraničních

investic a velikosti úrokové sazby a míry nezaměstnanosti. V poslední subkapitole je nastíněno, kam směřuje a jaké jsou trendy japonské ekonomiky v roce 2008, například pokračování privatizace Japonské banky.

Charakterizování vzájemných obchodních vztahů Japonska s USA, Čínou a Českou republikou je obsaženo ve čtvrté části práce. Popisován je export, import Japonska s jednotlivými zeměmi, a to jak objem uskutečněných obchodů, tak i hlavní obchodní komodity.

V páté kapitole upozorňuji na dlouhodobé problémy Japonska týkající se prohlubujícího se veřejného dluhu a rychlého stárnutí populace. Kapitola je doplněna tabulkami a grafy ukazujícími vývoj problematiky od 50. let 20. století do dnešní doby a kapitola zároveň předkládá predikce mezinárodních organizací až do roku 2050.

Šestá kapitola podává stručný přehled o členství Japonska v mezinárodních organizacích a asociacích.

1. Vývoj japonské ekonomiky do konce 80. let 20. století

1.1 Stav japonské ekonomiky do první poloviny 20. století

1.1.1 Meziválečné období

Po skončení první světové války pokračoval významný ekonomický růst. Hlavní zásluhu na rostoucí hospodářské síle měl rozvoj průmyslu, do velké míry podporovaný bankami se státní účastí. Dalším důležitým faktorem se stalo značné zvýšení počtu obyvatel: od reformy Meiji¹ do 30. let vzrostl počet obyvatel z 30 na 65 milionů. To znamenalo zvýšení produktivity v zemědělství. Zavádění mechanizace uvolnilo pracovní síly, které byly potřebné pro rozvíjející se průmysl. Politickou kontrolu nad oblastí získala ultranacionalistická koalice, která neustále podporovala budování těžkého průmyslu a pokračovala v agresivní expanzivní politice vůči sousedním státům. Ekonomika se silně militarizovala a od poloviny 30. let zavedla vláda společně se zaibatsu² tzv. válečnou ekonomiku, která představovala silnou centralizaci, státní kontrolu a přípravu na válku.

¹ Reformy Meiji byla série reform japonského císaře Meiji, které začaly po roce 1869 měnit zastaralé feudální Japonsko v moderní demokratický stát.

² Zaibatsu (nebo Zaibacu) je označení pro velké a vládou zvýhodňované (často také rodinné) holdingové korporace, které v 19. století velmi významně ovlivňovaly japonské hospodářství. Zároveň přispěly k budování nového hospodářského systému. Negativem byla značná náchylnost ke korupci a příliš velká propojenost s vládními složkami. Proto vzniklo hanlivé označení finanční kliky a po skončení druhé světové války byly okupační vládou zakázány. Mezi nejznámější a největší patřily podniky Mitsui, Mitsubishi, Sumitomo, Jasuda, Kawasaki a Nissan

1.1.2 Příprava na druhou světovou válku

Zvyšování vládních výdajů, hlavně do vojenské oblasti, vyvolalo nárůst exportu, který spolu s rostoucí produkcí vedl k rychlému růstu ekonomiky. Vláda se, v přípravách na válku, snažila o dosažení soběstačnosti v produkci těžkého a chemického průmyslu. Dovážela potřebné suroviny z podrobených území v Jihovýchodní Asii, kam později směřoval i rostoucí objem vývozu. Zároveň byl v těchto odvětvích silně podporován technologický rozvoj. Hospodářská expanze přinesla zemi téměř plnou zaměstnanost, ale na druhou stranu také rostoucí inflaci ke konci dekády.

„V roce 1937 byla zavedena přímá státní kontrola ekonomiky. To představovalo kontrolu cen, mezd i zahraničního obchodu. Po vstupu do války s Čínou v r. 1937 a poté i do druhé světové války v r. 1941 produkovala japonská ekonomika na hranici možností, výrobní kapacity byly přesunuty do válečných odvětví na úkor spotřebních, a tedy nepotřebných, odvětví. Reálný HNP během let 1940-1944 nepoklesl, naopak vzrostl o 25%, zejména na základě vojenských výdajů, které v daném období vzrostly o 430%, zatímco spotřeba klesla o 30%.“³

1.1.3 Druhá světová válka

Během roku 1944 bylo Japonsko odříznuto od okupovaných zemí v Jihovýchodní Asii, čímž ztratilo přísun surovin a paliv. Počátkem roku 1945 trpěla země akutním nedostatkem ropy, bauxitu a železné rudy a dalších základních surovin. Bezpodmínečnou kapitulaci si vynutily americké atomové útoky na města Hirošima a Nagasaki, které téměř zničily dosud relativně prosperující ekonomiku státu. Podle odhadů zničily 25% národního bohatství. Produkce průmyslu dosahovala pouze 10% úrovně produkce v období let 1934-1936 a zároveň poklesla produkce potravin o 30%, čímž se země dostala do potravinové krize.

Válečnou porážkou se stát dostal pod nadvládu USA a musel zaplatit válečné reparace, které však nebyly přehnaně vysoké ani dlouhodobé. Spojené státy původně navrhovaly (rok 1946) reparace ve výši 2,5 bil. JPY v cenách r. 1939, ale byly zastaveny v r. 1949 a skutečná částka

³ Stuchlíková, Z. *Japonská ekonomika: faktory vývoje a hospodářské cykly*. [Doktorská disertační práce]. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2008, s. 48.

byla odhadnuta na 160 mld. JPY. Důvodem zastavení byl měnící se vztah USA k Japonsku, které se stalo strategickým partnerem v Asii v období studené války.

1.2 Japonská ekonomika v období 50. a 60. let

1.2.1 Poválečné období

V tomto období byla japonská ekonomika téměř zničená. Zastavení těžkého zbrojního průmyslu způsobilo celkový pokles průmyslové výroby o 20 - 30%, HDP klesl na úroveň roku 1917, zvýšila se nezaměstnanost, inflace i zahraniční obchod se těsně po válce blížil k nule. Proto byla ekonomika zpočátku stále přímo kontrolována vládou a okupačními silami (kontrola cen, rozdělování potravin i surovin, apod.).

Byly zavedeny nové zásadní reformy – ekonomické, sociální a politické. Pro ekonomiku byly nejpodstatnější demonopolizace, což představovalo zrušení zaibatsu a přijetí antimonopolních zákonů, dále pozemková reforma, která znamenala redistribuci půdy a vznik japonské střední vrstvy, reformy na trhu práce (zaměstnanci se směli sdružovat v odborech, upraveny pracovní podmínky). Hospodářská politika se soustředila především na obnovení produkční kapacity v hlavních ekonomických odvětvích na předválečnou úroveň – produkce uhlí, železa a oceli. Další významnou reformou byla demokratizace (zavedení všeobecného volebního práva, svoboda projevu a slova, apod.).

Na dodržování reforem, zásad a celkový vývoj dohlížela Kontrolní Rada složená ze zástupců vítězných zemí v čele s americkým generálem MacArthurem. Navzdory vysokým půjčkám od USA a snahám o obnovení ekonomiky a stabilizaci finanční sféry se v počátečních letech efekty nedostavily.

Velmi významným dokumentem v tomto období byl Dodgeův plán (zaveden 7.března 1949), který představoval politiku úsporných opatření a transformaci na tržní ekonomiku. Hlavními cíli byl vyrovnaný rozpočet za účelem zmírnění inflace, efektivnější výběr daní a snížení

počtu státních zásahů do ekonomiky. Nejdůležitějším bodem však bylo ukotvení jenu na 360 JPY za jeden dolar, čímž se dosáhlo snížení exportních cen.

1.2.2 Korejská válka (1950 – 1953)

V červnu r. 1950 vypukla Korejská válka. Na rozvoj Japonska to mělo zásadní vliv. USA ve válce potřebovaly silného spojence, čímž Jižní Korea není, a v Číně se k moci dostali komunisté, proto jedinou možností pro USA bylo Japonsko. Tato pozice pro něj představovala významnou příležitost, stalo se hlavní základnou sil OSN (bylo v blízkosti ohniska napětí) a tzv. nepotopitelnou letadlovou lodí⁴. „Silná výroba produktů běžné spotřeby pomohla Japonsku nastartovat ekonomický růst nebyvalých rozměrů.“⁵

Tab. 1: Vybrané makroekonomické ukazatelé Japonska v letech 1945-1952

Rok	Růst reálného HNP v %	Míra inflace (CPI) v %	Obchodní bilance v mld. USD
1945	-	51,1	-
1946	-	364,5	- 238,0
1947	8,4	195,9	- 267,0
1948	13,0	165,6	- 284,0
1949	2,2	63,3	- 195,0
1950	11,0	18,2	34,0
1951	13,0	38,8	- 292,0
1952	11,0	2,0	- 413,0

Pozn.: Šedá barva označuje rok, kdy se ekonomika podle japonské vlády a EPA/ESRI nacházela oficiálně ve fázi recese

Citováno z : Stuchlíková, Z. *Japonská ekonomika: faktory vývoje a hospodářské cykly*. [Doktorská disertační práce]. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze., 2008. s . 51.

Japonsko dodávalo zboží a služby pro americké vojenské zakázky (podle odhadů hodnoty dosáhly 4 mld. USD). Ekonomika rostla více než 11% ročně a podařilo se i dočasně snížit

⁴ Japonská cesta. [online]. [cit. 2008-12-03].

Dostupný z WWW : <http://studena.valka.cz/japonska_cesta1.htm>

⁵ Čepilová, B. *Hospodářská politika Japonska, kríza v 90. letech a současné výhledy*. [Bakalářská práce]. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2007, s. 13.

deficit obchodní bilance – viz tabulku 1: Vybrané makroekonomické ukazatele Japonska v letech 1945-1952.

1.2.3 Japonský ekonomický zázrak

Okupace Japonska vítěznými mocnostmi skončila podepsáním Mírové smlouvy v roce 1951. V té době ale ještě probíhala Korejská válka, Japonsko tudíž nemohlo prozatím hájit své vlastní zájmy a odpoutat se od USA.

Skutečnou samostatnou hospodářskou politiku začalo prosazovat až během roku 1954. To znamenalo soustředit se zejména na nabídku (narozdíl od USA), státní zásahy do tržního mechanismu ekonomiky a jednoznačné zaměření na zahraniční obchod, a to z důvodu úzkého domácího trhu a nedostatku surovin. Export v tomto období zaznamenal ohromující nárůst. Podíl na celosvětovém exportu se v letech 1950 – 1970 zvýšil o 4,7% (v roce 1950 činil podíl 1,4% a v roce 1970 6,1%)⁶.

Minimalizací vlastních výdajů na zbrojení (tvořilo maximálně 1% HDP) se uvolnily prostředky pro rozvoj civilního hospodářství. Podstatný byl průmysl, a to zejména odvětví s vysokou přidanou hodnotou. Prosazován byl hlavně těžký průmysl s důrazem na konkurenceschopnost a modernizaci. Tzv. exportně a investičně determinovaná strategie růstu (export – led growth, prosazovaná až do 80. let) byla zaměřena hlavně na tři prvky: export, investice a rozvoj technologie. Nízké vojenské výdaje kromě rozvoje civilního hospodářství přispěly (spolu se zahraničním kapitálem) nepřímo i k rozvoji domácích investic. Zásahu měl i zpočátku nízký vývoz kapitálu. Zahraniční kapitál byl v nižší míře než v jiných vyspělých zemích.

„Do poloviny 60. let byl investiční boom založen převážně na dovozu technologií z vyspělých zemí a jejich aplikaci do výroby. V následujícím období se Japonsko zaměřilo na vylepšování dovážených a rozvoj vlastních technologií a do poloviny 70. let téměř dohnalo technologickou ztrátu za USA.“⁷

⁶ Cihelková, E., Holub, A. a Jakš, J. *USA – Japonsko – SRN*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2002, s. 62.

⁷ Stuchlíková, Z. *Japonská ekonomika: faktory vývoje a hospodářské cykly*. [Doktorská disertační práce]. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2008, s. 53.

Tzv. proces dohánění (catching – up process) v oblasti technologií byl pro Japonsko zásadní. Představoval posílení konkurenceschopnosti japonských exportů (díky tlaku na snižování nákladů). Ohromné investice do těžkého průmyslu vrátily Japonsku zpět konkurenční schopnost v této oblasti a Japonsko tak začalo vyvážet nové průmyslové produkty (lodě, ocel, cement, později automobily, syntetické látky a elektroniku). Od poloviny 60. let začal celkový export velmi rychle růst, stejně jako přebytek obchodní bilance. Japonská vláda podporovala i výzkum a vědu – do těchto oblastí putovaly velké finanční prostředky.

V období japonského hospodářského zázraku se zaibatsu systém přeměnil na tzv. keiretsu a sehrál velmi specifickou a důležitou roli.⁸ Původně byl tento systém hodnocen pozitivně, ale postupně se stal problematickým. Negativem bylo příliš těsné personální a majetkové provázání (tzv. cross-shareholding) bank a státní byrokracie. Propojení podnikatelských subjektů a bankovních domů vytváří ochranu jednak zadluženým podnikům, které díky těmto vztahům odolávají tlakům restrukturalizace a jednak i ohroženým bankám, které spíše spoléhají na státní podporu než na vymáhání splátek poskytnutých půjček. Jedním z šesti nerozsáhlejších poválečných keiretsu je Mitsubishi, který je od roku 2006 spojen s Tokijskou bankou – Mitsubishi UFJ (Bank of Tokyo – Mitsubishi UFJ). Největšími podniky tohoto keiretsu jsou např. Mitsubishi Corporation, Mitsubishi Motors, Nikon, Nippon Oil a další.⁹

1.2.3.1 Sociálně – ekonomické faktory rychlého ekonomického růstu

Již od dob Meiji působily v Japonsku určité faktory pozitivně ovlivňující stav ekonomiky. Zejména kvalita a dostatek pracovní síly a její tradiční charakteristiky (pracovitost, skromnost) a specifické zaměstnanecké systémy (princip celoživotního zaměstnání, princip seniority apod.)

Po druhé světové válce rychle rostl počet obyvatel (viz tabulku 2: HDP/obyv. ve vybraných zemích v letech 1963-1987), přesto zároveň rostla poptávka na trhu práce. Na počátku 60. let dokonce vznikl nedostatek pracovní síly, která byla postupně přesouvána z odvětví s nízkou

⁸ Více informací o systému keiretsu viz Wikipedia.org. [online]. [cit. 2008-12-08].

Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Keiretsu#Keiretsu_in_Japan>

⁹ Kraft, J. a Fárek, J. *Světová ekonomika*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. s. 75.

ISBN 80-7083-712-8.

produktivitou (zemědělství, malé podniky apod.) do odvětví s vysokou, což vedlo k růstu produkce. Přispěla i příznivá věková struktura obyvatelstva, vysoký podíl populace v produktivním věku (v roce 1960 61%, v roce 1970 65%).

Velmi pozitivní vliv na růst ekonomiky měl tzv. dualismus – podíl moderního a tradičního sektoru v ekonomice (tato koncepce sociálně ekonomického dualismu vychází z tzv. T-M teze – tradiční sektor (T) a moderní sektor (M), přičemž aspekty moderního sektoru převládají nad tradičními¹⁰). Tato struktura ekonomiky představuje speciální dělbu práce. Moderní sektor je dostatečně kapitálově vybaven, může tedy využívat techniky a technologie dovezené z vyspělých zemí. Zatímco tradiční sektor tolik zdrojů nemá (převažují pracovní náročné techniky výroby), tím vykazuje nižší produktivitu práce a mzdy. Paradoxně ale zaměstnává většinu populace a produkuje značnou část exportních komodit. Dualita struktury ekonomiky umožňovala zvyšování flexibility produktivity velkých podniků za pomoci malých coby dodavatelů. Zároveň vedla k růstu konkurence mezi velkým množstvím malých podniků.

Pro úspěšný vývoj ekonomického růstu Japonska byl také důležitý vývoj vnějšího prostředí. Zejména hospodářský vývoj nejvýznamnějších obchodních partnerů (asijské země, USA a západoevropské země) a příznivě se vyvíjející ceny dovážených surovin a zemědělských produktů. Pod tlakem obchodních partnerů začalo i Japonsko na začátku 60. let postupně liberalizovat dovozy (od roku 1955 Japonsko členem Všeobecné dohody o clech a obchodu).

1.2.3.2 Dopady rychlého hospodářského růstu

Po období rekonstrukce začala japonská ekonomika vykazovat vysoká tempa růstu reálného HDP, která jí umožnila mj. růst ekonomické úrovně měřené HDP/obyv. Do roku 1963 tento ukazatel dosáhl 2206 USD v PPP (v cenách roku 1975), čímž se přiblížil např. úrovni Itálie (2749 USD)¹¹. Japonsko se v tomto ohledu začalo řadit mezi vyspělé tržní ekonomiky – viz tabulku 2. Kromě pozoruhodné dynamiky růstu HDP japonská ekonomika až do 90. let téměř neznala nezaměstnanost, jejíž míra se pohybovala kolem 2%, tedy okolo své přirozené

¹⁰ Cihelková, E., Holub, A a Jakš, J. *Usa – Japonsko – SRN*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2002, s. 63. ISBN 80-7079-952-8

¹¹ Stuchlíková, Z. *Japonská ekonomika: faktory vývoje a hospodářské cykly*. [Doktorská disertační práce]. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2008, s. 57.

hranice. Stejně tak se inflace v 80. letech ustálila na nízkých hodnotách a Japonsko si vedlo velmi dobře i na mezinárodních trzích.

Tab. 2: HDP/obyv. ve vybraných zemích v letech 1963-1987

Země	HDP/obyv. v PPP r. 1975 v USD			
	1963	1973	1980	1987
Japonsko	2206	5025	5996	7302
Francie	3616	5777	6678	7107
Německo	3999	5914	6967	7783
Itálie	2749	3971	4661	5037
Velká Británie	3589	4709	4990	5817
USA	5589	7480	8121	9009

Citováno z: Stuchlíková, Z. Japonská ekonomika: faktory vývoje a hospodářské cykly. [Doktorská disertační práce]. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze., 2008. s . 61.

Stálé prosazování ekonomiky na první místo přineslo i negativa. Ta se začala projevovat zejména v oblasti sociální, ve zhoršující se kvalitě bydlení a celkového životního prostředí v Japonsku. Tyto problémy řešila japonská vláda až později.

1.3 Stav japonské ekonomiky v 70. a 80. letech

1.3.1 Strukturální změny v 70. letech

V 50. a 60. letech byl nejrychleji rostoucím odvětvím ekonomiky zpracovatelský průmysl, zejména těžký a chemický průmysl. Jejich podíl na celkové zpracovatelské produkci dosáhl v roce 1970 57%, ve stejném roce podíl průmyslu na běžném HDP vzrostl na 37,5%. Podíl služeb na HDP představoval 55,2% a podíl zemědělství činil 7,3%. Struktura zaměstnanosti se v daných sektorech vyvíjela obdobně – viz tabulku 3: Struktura zaměstnanosti v Japonsku, 1955 – 1970 (v %).

Významnou úlohu v 70. a 80 letech představovala orientace na vědecko-technický rozvoj, čímž byly umožněné značné úspory energií a pohonných látek. Průmysl se přetransformoval

na lehkou technologicky náročnou výrobu. Celkově v tomto období sílila pozice Japonska ve světě.

Tab. 3: Struktura zaměstnanosti v Japonsku, 1955 – 1970 (v %)

Rok	Zemědělství	Průmysl	Služby
1955	40,1	24,0	35,9
1960	32,5	27,8	39,7
1965	23,5	31,9	44,6
1970	17,4	35,7	49,4

Citováno z: Stuchlíková, Z. Japonská ekonomika: faktory vývoje a hospodářské cykly. [Doktorská disertační práce]. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze., 2008. s . 58.

1.3.2 Nutnost změny hospodářské politiky státu v 80. letech

V 80. letech rostl význam služeb, to naznačuje i podíl zaměstnanosti v tomto sektoru – viz tabulku 3: Struktura zaměstnanosti v Japonsku, 1955 – 1970 (v %). Období druhé poloviny 80. let představovalo dobu, kdy se dosavadní způsob hospodářství ukázal jako neudržitelný. Ačkoliv byly veliké přebytky obchodní bilance, tradičně vysoké úspory (a tím pádem se neustále zhodnocující JPY), přesto Japonsko zároveň sužovala nízká životní úroveň obyvatelstva, velmi nízká domácí spotřeba a nevyhovující pracovní podmínky – tzv. paradox prosperity.

Vnější tlaky způsobily, že bylo Japonsko nuceno opustit protekcionistickou politiku. Zejména na nátlak USA muselo zrušit dovozní celní bariéry. Japonsko muselo změnit hospodářskou politiku státu z exportně a investičně orientované a zaměřit se na domácí trh a harmonizaci vztahů se zahraničím.

1.3.3 Japonsko v 80. letech jako jeden z největších vývozců zahraničního kapitálu na světě

Vysoké přebytky obchodní bilance v 80. letech umožnily rozsáhlé přímé zahraniční investice (PZI), a tak se Japonsko stalo jedním z jejich nejdynamičtějších vývozců na světě. Hlavní zásluhu na nárůstu vývozu kapitálu měla liberalizace kapitálových toků na počátku 80. let.

Další příčinou bylo odstranění překážek a kontroly pohybu kapitálu, která také přispěla ke změně přístupu japonských transnacionálních korporací – zvýšily svou investiční aktivitu v zahraničí. V roce 1985 získalo Japonsko třetí místo mezi celosvětovými vývozci PZI – jeho podíl činil 12,0% (6,4 mld. USD), na první místě stanula Velká Británie s 20,8% (11,1 mld. USD) a na druhém USA s podílem 16,7% (8,9 mld. USD). Roku 1989 Japonsko dokonce předběhlo oba dva státy a získalo první místo – vyvezlo PZI v hodnotě 44,2 mld. USD (22,5% celkových světových vývozů PZI).¹²

Dovoz PZI do Japonska už se nevyvíjel tak dobře, dlouhodobě dosahoval velmi nízkých hodnot. Roční příliv dovezených PZI se v polovině 80. let pohyboval jen kolem 0,5 mld. USD, v roce 1988 přijalo Japonsko pouze 1% z celosvětových zásob (10 mld. USD). Důvodem tak nízkého přílivu zahraničního kapitálu byly přetrvávající japonské administrativní bariéry pro příliv kapitálu, později i posilující měna.

Japonsko se do konce 80. let přeměnilo z čistého dovozce na čistého vývozce kapitálu, a tak se postupně stalo největším vývozcem kapitálu a také největším věřitelem na světě.

¹² Stuchlíková, Z. Japonská ekonomika: faktory vývoje a hospodářské cykly. [Doktorská disertační práce]. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2008, s. 64-65.

2. Krize v 90. letech 20. století

V poslední dekádě 20. století dosáhlo Japonsko nejhoršího růstového výsledku za půl století, a to i ve srovnání s ostatními rozvinutými tržními ekonomikami, zároveň se zvyšovala míra nezaměstnanosti – viz tabulku 4: Vývoj vybraných makroekonomických ukazatelů v Japonsku, 1982 – 2002. Průměrná roční tempa ekonomického růstu se pohybovala jen něco málo nad 1%.¹³ Období 90. let v Japonsku přineslo hospodářský útlum s opakovanými recesemi. Příčiny takového vývoje spočívají v tzv. bublinovém efektu, podkapitalizovaným bankovním sektoru, ve vysoké míře státního intervencionismu a v přerozdělování veřejných prostředků. Svůj podíl nezapře ani poměrně časté střídání vládních politických stran.

Tab. 4: Vývoj vybraných makroekonomických ukazatelů v Japonsku, 1982 – 2002

	Růst HDP (%)	Míra inflace (%) (spotř.ceny)	Míra nezaměstnanosti (%)
Průměr 1982 - 1991	4,1	1,9	2,5
Průměr 1992 - 2001	1,1	0,4	3,6
1996	3,6	0,0	3,4
1997	1,8	1,7	3,4
1998	-1,8	0,6	4,1
1999	-0,2	-0,3	4,7
2000	2,9	-0,9	4,7
2001	0,4	-0,7	5,0
2002	0,1	-0,9	5,4

Citováno z: Fárek, J. a Kraft, J. Světová ekonomika za prahem nového století globálních změn (vstup do 21. století). 2. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006. s. 114. ISBN 80-7372-142-2.

¹³. Fárek, J. a Kraft, J. Světová ekonomika za prahem nového století globálních změn (vstup do 21. století). 2. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006. s. 116. ISBN 80-7083-712-8.

2.1 Realitní bublina

Bublinový efekt neboli bublinový boom je výstižným pojmenováním pro cyklus vzestupného pohybu cen, který nakonec splaskne a nastartuje opačný proces. Příčinu bubliny lze hledat už v druhé polovině 80. let, kdy bylo nutné změnit hospodářskou politiku z exportně – investičně orientované na politiku orientovanou na domácí trh. Díky stimulaci domácí spotřeby posílil kurz JPY, centrální banka stanovila nízkou úrokovou míru a zvolila liberální měnovou politiku.

Ceny nemovitostí prudce rostly. To spolu s nízkými úroky vedlo k nadměrnému vypůjčování. Snadný přístup k půjčkám podporoval spekulace s pozemky a akciemi. V podstatě každý průměrně vydělávající člověk mohl získat úvěr až do výšky 100 mil. JPY, k tomu stačilo vlastnit nemovitost, kterou by za půjčku ručil. Vývoj cen aktiv byl stejný. Avšak taková situace znamenala zahlcení bank nedobytnými půjčkami a akciemi pochybné hodnoty. Nárůst cen aktiv a nemovitostí vyústil do tzv. inflace aktiv. Centrální banka na vývoj inflace a spekulací reagovala zvýšením diskontní sazby. „Zdražení úvěrů s poklesem celkové poptávky nastartovalo řetězovou reakci, jež vyústila v kolaps cen akcií (index Nikkei¹⁴ se v roce 2001 propadl na nejnižší úroveň za 18 let) i nemovitostí a ukončila období dlouhodobé prosperity.“¹⁵

2.2 Podkapitalizovaný bankovní sektor

Problémem podkapitalizovaného bankovníctví (nedostatky v tomto sektoru byly patrné již během bublinové éry) je hromadění pochybných a těžko vymahatelných půjček. V 90. letech v Japonsku se jejich výše odhadovala na více než 1 bil. USD.¹⁶ Krach velkého domu

¹⁴ Burzovní index Nikkei 225 se skládá z 225 akciových titulů japonských společností, které jsou obchodovány na japonské burze (Tokyo Stock Exchange). Je nejvíce sledovaným indexem asijské akciové burzy. Kalukován je již od roku 1950, a to s počáteční hodnotou 225.

¹⁵ Kraft, J. a Fárek, J. *Světová ekonomika*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. s. 77.

ISBN 80-7083-712-8.

¹⁶ Kraft, J. a Fárek, J. *Světová ekonomika*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. s. 76.

ISBN 80-7083-712-8.

s cennými papíry Yamaichi Securities spolu s Takushoku Bank a Senyo Securities znamenal konec státních garancí do tohoto sektoru a japonské banky stále více ztrácely důvěryhodnost. Vklady do finančních institucí se rapidně snižovaly a i banky omezily poskytování úvěrů klientům. Dalším důvodem pro zvýšení nedůvěry vůči finančním institucím byly velké bankovní podvody, které vyšly najevo v polovině 90. let. Jedním z nejvážnějších podvodů byly ilegální obchody newyorské pobočky jedné z největších bank v Japonsku – Daiwa Bank.

Parlament v roce 1996 schválil šest novel zákonů, které umožnily např. krytí bankovních vkladů, likvidaci nejproblematictějších hypotečních společností a dalších finančních institucí nebo založení specializovaných společností pro správu špatných hypotečních úvěrů.

2.3 Státní intervencionismus a přerozdělování veřejných financí

Stát až příliš zasahoval do chodu hospodářství. Vkládal finanční prostředky na různě sporné projekty, na podporu neproduktivních firem, na nákladný sociální systém (zemi ohrožovalo rychlé stárnutí populace) a na pomoc odvětvím, které nemusely konkurovat zahraničí – zemědělství, stavebnictví, obchod, doprava atd. Navíc tyto sektory získávaly státní finanční podporu z veřejných prostředků. *„Průvodním jevem bylo enormní zadlužování. Veřejný dluh narostl z 69% HDP v roce 1990 až na 140% v r. 2001, což představuje jednu z nejvyšších hodnot ve světě a je více než dvojnásobně vyšší než připouštějí maastrichtská¹⁷ kritéria*

¹⁷ Maastrichtská kritéria (známa také jako konvergenční kritéria) jsou kritéria pro členské státy Evropské unie pro vstup do Evropské hospodářské a měnové unie (EMU) a pro zavedení společné měny – eura. Čtyři hlavní kritéria jsou založena na článku 121(1) Smlouvy o založení Evropského společenství. Členské státy EU, které chtějí zavést euro, musí splnit tato kritéria: (1) Cenová stabilita – průměrná roční inflace nesmí překročit o více než 1,5 % průměrnou roční inflaci tří členských zemí s nejnižší inflací. (2) Stabilita devizového kurzu – měnový kurz musí být zafixován v rámci mezinárodních měnových kurzů alespoň 2 roky před vstupem do unie.

(3) Konvergence dlouhodobých úrokových sazeb – dlouhodobá nominální úroková míra nesmí přesahovat o více než 2 % průměr tří zemí s nejnižší úrokovou mírou. (4) Veřejné finance: Výše hrubého veřejného dluhu – podíl veřejného dluhu na HDP nesmí překročit 60 %. Deficit veřejného rozpočtu – podíl deficitu státního rozpočtu na HDP musí být menší než 3 %.

Více viz <http://cs.wikipedia.org/wiki/Maastrichtsk%C3%A1_krit%C3%A9ria>

*konvergence členských zemí EU. Rozpočtový deficit činil ve stejném roce téměř 8% HDP a přibližně 20% výdajů státního rozpočtu šlo do veřejných prací.*¹⁸

Od druhé poloviny 90. let se prohluboval deflační vývoj a komplikoval návrat k růstové dynamice ekonomiky. Ceny zboží a služeb prudce klesaly a vyvstaly obavy z neschopnosti splatit soukromé i státní dluhy, což ohrozilo i věřitelské instituce. Míra nezaměstnanosti stoupla v roce 2001 až na dosud nevídaných 5,0 % - viz tabulku 4: Vývoj vybraných makroekonomických ukazatelů v Japonsku, 1982 – 2002. Výsledkem deflace byl postupný pokles ekonomické aktivity a snížení daňových příjmů do státního rozpočtu.

¹⁸ Kraft, J. a Fárek, J. *Světová ekonomika*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. s. 77. ISBN 80-7083-712-8.

3. Japonské hospodářství na počátku 21. století

3.1 Přelom tisíciletí a mírné posílení japonské ekonomiky v roce 2002

Deficit státního rozpočtu se ještě více prohloubil po tom, co vláda vynakládala stále větší objem veřejných financí (například podpořila 7,5 triliony JPY 15 bank¹⁹) a snížila daně. Krize dohnala vládu a centrální banku (Bank of Japan) na začátku roku 1999 uzavřít dohodu o krátkodobém snížení úrokové míry na 0%, čímž se měnová politika státu octla na svém okraji. Centrální banka poskytovala komerčním bankám krátkodobé finanční zdroje s nulovým úrokem.

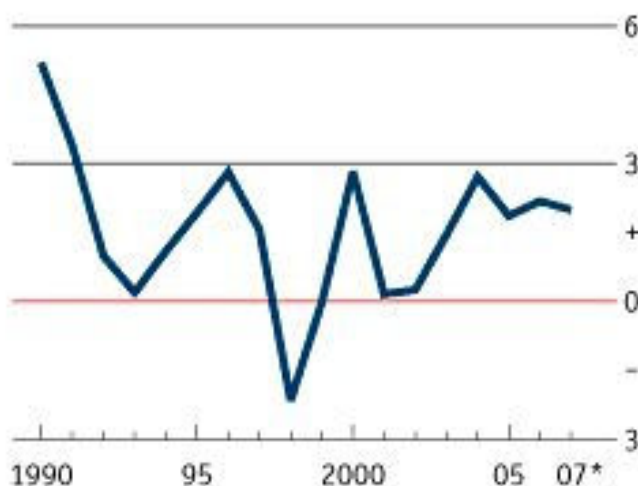
V roce 2001 v Japonsku přetrvávaly stále nepřekonané ekonomické problémy – tradičně slabá domácí poptávka, deflace, velký podíl nedobytných pohledávek v bankovním sektoru apod. Jejich vážnost ještě více znásobil pokles exportu, který byl způsoben celkovými globálními problémy a teroristickým útokem na USA. Situace vyvrcholila na počátku roku 2002, avšak během roku došlo k obchodnímu oživení díky restrukturalizaci soukromých japonských firem (podrobnější informace viz kapitolu 3.1.1 „Hybridní“ model kapitalismu v Japonsku) a oživení světové ekonomiky jako celku. Lze tedy hovořit o fázi mírného ale celkem stabilního ekonomického růstu.

3.1.1 „Hybridní“ model kapitalismu v Japonsku

Na začátku 90. let bylo patrné, že starý model již nevyhovuje podmínkám a potřebám japonských firem. Bylo nutné tento model změnit, zdokonalit. Jediným možným východiskem byla kombinace sterého modelu a pečlivě vybraných částí z více dynamické americké či anglo-saské varianty kapitalismu. Tento výsledný model byl přijat mnoha firmami a přispěl k oživení japonské ekonomiky po stagnaci v 90. letech – viz obr. 1: Japonský HDP (%) v letech 1990 - 2007. Japonské firmy byly restrukturalizovány a splatily své dluhy. Ovšem i

¹⁹ Čepilová, B. *Hospodářská politika Japonska, kríza v 90. letech a současné výhledy*. [Doktorská disertační práce]. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2007, s. 21.

přes toto mírné oživení jiné závažné problémy nevymizely – obrovský státní dluh, stárnutí populace (více viz kapitolu 5. Dlouhodobý problém Japonska – růst veřejného dluhu a stárnutí populace) a ekonomika, tvořená dvěma odlišnými vrstvami - výkonný, globalizovaný výrobní sektor a nevýkonný sektor služeb.

Obr. 1: Japonský HDP (%) v letech 1990 - 2007

* Odhad

Pramen: *The Economist*. National statistics.

Jak uvádí Economist.com, starý průmyslový japonský model, vytvořený během „hospodářského zázraku“ v druhé polovině 20. století, byl založen na základě tehdejších okolností – vysoký růst ekonomiky a odlišná struktura populace, která v té době zahrnovala větší počet mladých, produktivních obyvatel než starších. Původní model také odkazoval na doživotní zaměstnání, pomalý postup v povyšování zaměstnanců a finanční ohodnocení založené na době strávené ve firmě, což upřednostňuje délku trvání zaměstnání před konkrétními schopnostmi. Ale struktura japonské populace se na přelomu tisíciletí změnila a starý model už dál nevyhovoval. Navíc bránil vzájemnému propojení mezi firmami, které je víc než potřebné pro schopnost konkurovat zahraničním firmám. Díky stárnoucí populaci musel japonský pracovní trh začít více počítat s ženami a staršími obyvateli. Tyto dvě skupiny populace hráli důležitou roli, pokud chtělo Japonsko vyřešit problém se stárnoucí populací a zmenšující se pracovní silou. Malé podniky měly potíže s podnikáním a inovací, a i to se spolu s předešlými nedostatky ukázalo jako brzda ekonomického růstu. Politici přepsáním zákona umožnili japonským společnostem přizpůsobit se americkému modelu (případně anglo-saskému), a tím pádem platit své zaměstnance podle výkonu, využívat vnějšího řízení

nebo povyšovat na základě schopností. Bankovní sektor byl rekapitalizován, tzv. cross-shareholding omezen a podniky tak mohly začít s restrukturalizací.²⁰

3.1.2 Vliv střídání předsedů vlády na vývoj japonské ekonomiky v letech 2001 – 2007

Příčiny zpomaleného růstu japonské ekonomiky na počátku 21. století spočívaly i ve změnách předsedů vlády (Prime Minister of Japan). Zatímco zvolení Junichira Koizumiho (doba vlády 2001–2006) představovalo správné nasměrování vývoje ekonomiky a nastartování ekonomického růstu, zvolení následujících předsedů Shinza Abeho (2006–2007) a Yasua Fukudy (2007–2008, všichni tři předsedové vládnoucí Liberální demokratické strany, Liberal Democratic Party, LDP) přineslo celkové zpomalení vývoje japonské ekonomiky, kterému v žádném ohledu nepřispělo ani samovládnutí předsedy opoziční Japonské demokratické strany (Democratic Party of Japan, DPJ) Ichira Ozawy.

LDP vládne v Japonsku již od roku 1947, tedy více než 60 let, vyjma pěti volebních období. Předseda této strany, Junichiro Koizumi, byl zvolen premiérem ve třech po sobě jdoucích obdobích. Poprvé uspěl 26. dubna roku 2001 a funkci předsedy vlády ukončil 26. září 2006. Ve všech třech obdobích se těšil velké úcty a důvěry většiny japonské veřejnosti. Dodnes je považován za nejvzpurnějšího vůdce LDP a za největšího ekonomického reformátora od dob reformu Meiji v 19. století. Slíbil vyléčit zásadní „neduhy“ japonské ekonomiky – neúnosné deficity státního rozpočtu; banky a společnosti zatížené špatnými půjčkami; neuvěřitelný objem státního dluhu; neukázněnost japonských politiků a jejich neschopnost řešit ekonomické problémy státu, přetrvávající od doby „prasknutí realitní bubliny“ v roce 1990 a v neposlední řadě také vyhlásil válku starému typu vedení LDP. Stal se významným mužem japonské politiky díky své odhodlanosti nastartovat a také dokončit ekonomické reformy.

Hlavní body Koizumiho reform:

- Strukturální reformy, deregulace a privatizace
- Podpora podnikání a eliminace špatných půjček
- Reforma sociálního (důchodového) a zdravotního systému

²⁰ Economist.com. [online]. [cit. 2008-10-06].

Dostupný z WWW: <http://www.economist.com/specialreports/displayStory.cfm?story_id=10169956>

- Rozvoj intelektuálních hodnot (posilování konkurenceschopnosti japonských univerzit, atd.)
- Zlepšení kvality života (odstranění diskriminace žen v zaměstnání, atd.)
- Posílení autonomie místních vlád (decentralizace, atd.)
- Fiskální reformy (snížení veřejných investic, revize dlouhodobých veřejných investic, atd.)²¹

Radikálním lékem, jak posílit japonskou ekonomiku, se stala privatizace Japonské pošty (Japan post). Přestože tento návrh neprošel parlamentem bez nesází (neúspěch v prvním hlasování zapříčinil vyhlášení předčasných voleb 11. září 2005, ve kterých LDP zvítězila a získala dvoutřetinovou majoritu v Dolní komoře parlamentu, takže mohla prosazovat jakýkoli zákon), podařilo se J. Koizumimu vyloučit ze své strany řadu prominentních členů, kteří původně jeho reformní plán odstátnění pošty překazili. Tento návrh byl parlamentem přijat jako dlouhodobý proces, rozložený do deseti let. Pro voliče znamenal zprůhlednění postupů vlády, posílení tržních mechanismů a konkurenceschopnosti soukromého sektoru²². Japonská pošta zaměstnává na 260 000 lidí a má kolem 25 000 poštovních úřadů po celé zemi. Bankovní jednotka pošty vlastní 400 milionů účtů a aktiva v hodnotě 350 bilionů JPY, tedy zhruba 59,9 bilionu CZK, což pro srovnání představuje asi dvacetiletou produkci České republiky nebo výdaje rozpočtu na šedesát let. Součástí japonské pošty je i největší světová banka. Příznivci privatizace vidí hlavní výhody v možnosti investování peněz klientů pošty např. do akcií. Nebudou jen ležet na účtech a vydělávat nízké úroky. Reforma má také přivést nové klienty. Japonsko plán privatizace odstartovalo 1. října 2007 a dalo tak vzniknout nejsilnější a největší soukromé bance světa (tzv. godzilla bank). V průběhu celé jedné dekády se pošta rozdělí do čtyř separovaných firem, které se zaměří na životní pojištění, zasilatelství a správu spořicíh účtů²³.

Po Koizumiho odchodu do důchodu se jeho nástupcem stal 26. září 2006 Shinzo Abe (také člen LDP), který byl podobného politického přesvědčení jako Koizumi, slíbil pokračovat v reformní politice svého předchůdce. Do úřadu nastoupil v 53 letech, a tím se stal

²¹ Stuchlíková, Z. *Japonská ekonomika: faktory vývoje a hospodářské cykly*. [Doktorská disertační práce]. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2008. s. 109.

²² Fárek, J. a Kraft, J. *Světová ekonomika za prahem nového století globálních změn (vstup do 21. století)*. 2. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006. s. 117-118. ISBN 80-7372-142-2.

²³ Idnes.cz. [online]. [cit. 2009-02-19].

Dostupný z WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/japonsko-odstartovalo-vznik-godzilla-banky-fm0-/ekonomika.asp?c=A071001_135226_ekonomika_maf>

nejmladším premiérem zvoleným po druhé světové válce. Avšak tento mladý věk se počítal spíše mezi jeho slabé stránky. Navzdory slibům premiér Abe věnoval pozornost více nacionálním záležitostem, jako například striktní příkaz dodržování patriotismu ve školách, než by kontroloval správné pokračování a aplikace Koizumiho reforem. Nevěnoval pozornost nečinnému „růstu“ mezd ani rostoucím skandálům úřednické nekompetentnosti a korupcím ve státním penzijním systému. Rezignoval 12. září 2007 po měsících zvyšujícího se politického tlaku.

V internetovém týdeníku Economist.com Takatoshi Ito z Tokijské univerzity, člen Rady pro ekonomickou a fiskální politiku (the Council on Economic and Fiscal Policy, the CEFPP, vládní poradenský úřad, který řídil strukturální reformy během Koizumiho předsednictví), hovoří o svém odhadu zisku ze sledování reforem doporučených Radou a počtu reforem, od kterých by se upustilo: „Aplikujte tyto reformy a Japonsko by mělo být schopno zvýšit ekonomický růst na slušná 2% ročně. Přerušte je a růst se bude pohybovat v rozmezí pouze 1,0 - 1,4 %.“²⁴ Dál tentýž týdeník uvádí, že Japonsko nesledovalo doporučení Rady a navrhované reformy nedokončilo. Vinni, dle týdeníku, jsou na prvním místě již zmíněný premiér Shinzo Abe, na druhém staří vůdci Liberální demokratické strany a na třetím předseda opoziční Japonské demokratické strany Ichiro Ozawa. Následným předsedou vlády po S. Abem se stal 26. září 2007 Yasuo Fukuda (také člen LDP), který vrátil pravomoc rozhodovat na jednotlivé frakce strany, obzvláště dvěma bývalým předsedům Yasuhiro Nakasonemu a Yoshiru Morimu (představují jedny z obviněných starých vůdců strany). Velkou moc získal také Tsuneo Watanabe, vydavatel největších japonských novin – Yomiuri Shimbun, který pořádal tajná setkání mezi předsedou opoziční strany p. Ozawou a premiérem p. Fukudou. Tyto meetingy se uskutečnily za účelem formování tzv. Velké koalice (Grand Coalition) a čtenáři novin o nich neměli ani tušení. Nabídka Velké koalice dvou nejsilnějších japonských stran byla nakonec předsedou DPJ p. Ozawou odmítnuta. Staří vůdci, včetně Y. Fukudy, nebyli nakloněni reformám a členové strany, smýšlející pro-reformě (jak byli zvyklí pod vedením předsedy Koizumiho a dokonce i Abeho), se obávali politické nepřízně vůdců strany. Nicméně je nutné zmínit, že Y. Fukuda rozuměl ekonomické problematice státu lépe než S. Abe. Zdůrazňoval potřebu zpřístupnit pracovní trh ženám, seniorům a vojákům, také upozornil na slabé postavení Japonska jako mezinárodního finančního centra, částečně způsobené nepřátelským klimatem pro zahraniční investory. Avšak p. Fukuda neměl, dle

²⁴ Economist.com. [online]. [cit. 2009-02-11].

Dostupný z WWW: <http://www.economist.com/world/asia/displaystory.cfm?story_id=10723419>

spojenců i oponentů, dost autority dotáhnout tyto cíle do konce. Yasuo Fukuda rezignoval 24. září 2008 a úřad předal dalšímu vůdci z LDP, Taro Asovi.

Opoziční Japonská demokratická strana měla řady příznivců reforem, kteří zároveň věřili, že Japonsku by lépe sloužily dvě velké silné politické strany, které by se u moci střídaly. Avšak předseda strany I. Ozawa (třetí v řadě obviněných) měl autokratickou moc ve straně, všechny stranické záležitosti projednával bez konzultování kolegů. Tím znemožnil pro-reformě zaměřeným voličům podpořit modernizátory ve straně. Ichiro Ozawa si je vědom, že pokud by byla narušena jeho absolutní moc, způsobilo by to „rozdrobení“ DPJ, a pokud by musel opustit stranu, část politiků by odešla s ním, a tím by strana téměř určitě ztratila svou majoritu v horní sněmovně. Podíl na vině, jak uvádí Economist.com, mají i obě velké strany překypující vnitřními protiklady; ústava, která nikdy nečelila dvěma nepřátelkým stranám kontrolující obě komory sněmovny a kultura, která politiky i politiku pokládá za osobní, až rodinný obchod, místo aby v nich viděla prostředníky, kteří mají svým voličům nabízet různé způsoby a cesty, jak řídit zemi.

3.2 Známky oživení japonské ekonomiky počínající rokem 2003

Až do roku 2002 japonská ekonomika stagnovala, ale na počátku roku 2003 až do prvního čtvrtletí roku 2008 zaznamenávalo japonské hospodářství mírný ekonomický růst v rozmezí 0 – 2% ročně (viz tabulku 5: Vývoj HDP v letech 2003 – 2007). Oživení stimuloval rychle rostoucí export, poptávky přibývaly především v asijských zemích. Už v roce 2002 vzrostly celkové exporty Japonska o 8,3% (exporty do Asie o 18%), zatímco importy se zvýšily jen o 1,6%.²⁵ Čína se roku 2003 stala druhým největším (na prvním místě USA) vývozním odbytištěm. Nezaměstnanost začala v roce 2003 klesat a do roku 2006 klesla na 4,1% (viz tabulku 6: Vybrané makroekonomické ukazatelé Japonska v letech 2000 – 2007).

²⁵ Stuchlíková, Z. *Japonská ekonomika: faktory vývoje a hospodářské cykly*. [Doktorská disertační práce]. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2008, s. 108.

Období let 2001 a 2002 je oficiálně japonskou vládou a EPA/ESRI označováno za fázi ekonomické recese. Deflační vývoj cen se v těchto letech prohluboval. Až na přelomu let 2002 a 2003 se pokles cen zpomalil.

Tab. 5: Vývoj HDP v letech 2003 – 2007

Rok	Nominální HDP (bil. JPY)	Nominální HDP (mld. USD)	Reálný růst HDP (v %)	Nominální HDP/obyv. (USD)
2003	491	4 231	1,5	27 606
2004	498	4 607	2,7	29 142
2005	502	4 553	1,9	30 395
2006	509	4 376	2,4	32 082
2007	516	4 379	2,1	34 279

Poznámka: HDP v cenách roku 2000

Citováno z: *Businessinfo.cz*. [online]. [cit. 2009-02-14]

Dostupný z WWW: < <http://businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000424/> >

V průběhu let 2004 a 2005 se ceny mírně zvyšovaly a lze hovořit o inflaci, která se blížila nule a koncem r. 2005 dokonce překročila nulovou hranici a pohybovala se již jen v kladných číslech (viz tabulku 6: Vybrané makroekonomické ukazatelé Japonska v letech 2000 – 2007).

Tab. 6: Vybrané makroekonomické ukazatelé Japonska v letech 2000 - 2007

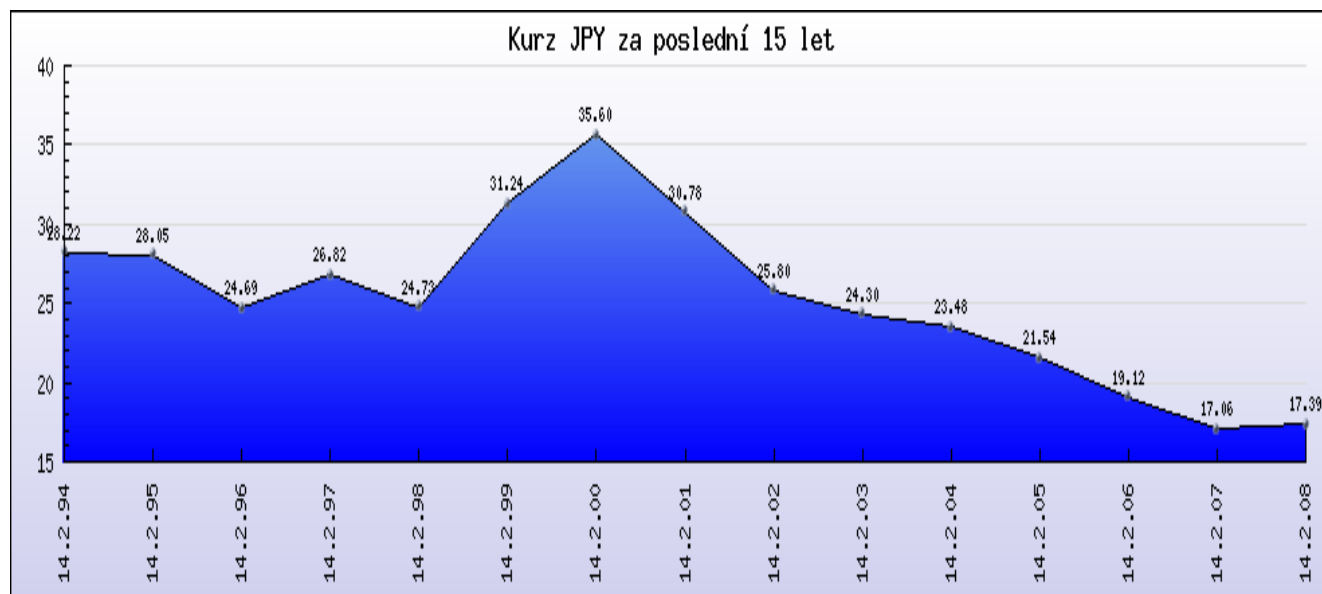
Rok	Ukazatelé				
	Míra nezaměstnanosti (v %)	Míra inflace (v %)	Kurz JPY k USD (průměr za rok)	Kurz JPY k EUR *	Diskontní sazba (konec roku, v %)
2000	4,7	-0,7	107,8	-	0,5
2001	5,0	-0,7	121,5	-	0,1
2002	5,4	-0,9	125,3	118,1	0,1
2003	5,3	-0,3	115,9	131,0	0,1
2004	4,7	0,0	108,1	134,7	0,1
2005	4,4	-0,3	110,2	139,7	0,1
2006	4,1	0,3	116,3	150,6	0,4
2007 *	3,8	0,7	113,1	165,3	0,75

Poznámka: * Citováno z: *Businessinfo.cz*. [online]. [cit. 2009-02-14] Dostupný z WWW:

<<http://businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000424/>>

Citováno z: Stuchlíková, Z. *Japonská ekonomika: faktory vývoje a hospodářské cykly*. [Doktorská disertační práce]. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2008, s. 103.

Také je nutné upozornit na směnný kurz japonského jenu, který se nepříznivě vyvíjel – opět posiloval (viz tabulku 6: Vybrané makroekonomické ukazatele Japonska v letech 2000 – 2007).

Obr. 2: Vývoj kurzu japonského jenu vůči české koruně, 1994 – 2008

Pramen: Kurzy měn. [online]. [cit. 2009-02-14]

Dostupný z WWW: <<http://www.kurzy-men.biz/graf-vyvoj-kurzu-15-let-japonsko-jen-jpy>>

Velmi dynamický vývoj kurzu jenu vzhledem k americkému dolaru probíhal v poslední dekádě 20. století: na začátku roku 1993 kurz činil 126,00 JPY/USD, z této pozice posílil v dubnu r. 1995 na 80,65 JPY/USD. V létě r. 1998 oslabil jen až na 147,00 JPY/USD. Na přelomu let 1999 a 2000 se kurz ustálil na 100,00 JPY/USD²⁶. BoJ na svém webovém portálu uvádí aktuální kurz JPY k USD z 1. května 2009 99,26-28 a kurz JPY k EUR z téhož dne 131,86-90.²⁷ Vývoj kurzovní relace japonského jenu k české koruně viz obrázek 2: Vývoj kurzu japonského jenu vůči české koruně, 1994 – 2008.

Zájem domácích i zahraničních investorů pozitivně ovlivnil vývoj burzovního indexu Nikkei 225 (viz obrázek 3: Vývoj indexu Nikkei 225 v období 2003 – 2009). Svého vrcholu dosáhl index v roce 1989, kdy byl kalkulován na téměř 39 000 bodů. V dubnu roku 2003 se propadl na 7 300 bodů, ale koncem roku 2005 se opět vyšvihl nad hodnotu 13 000.

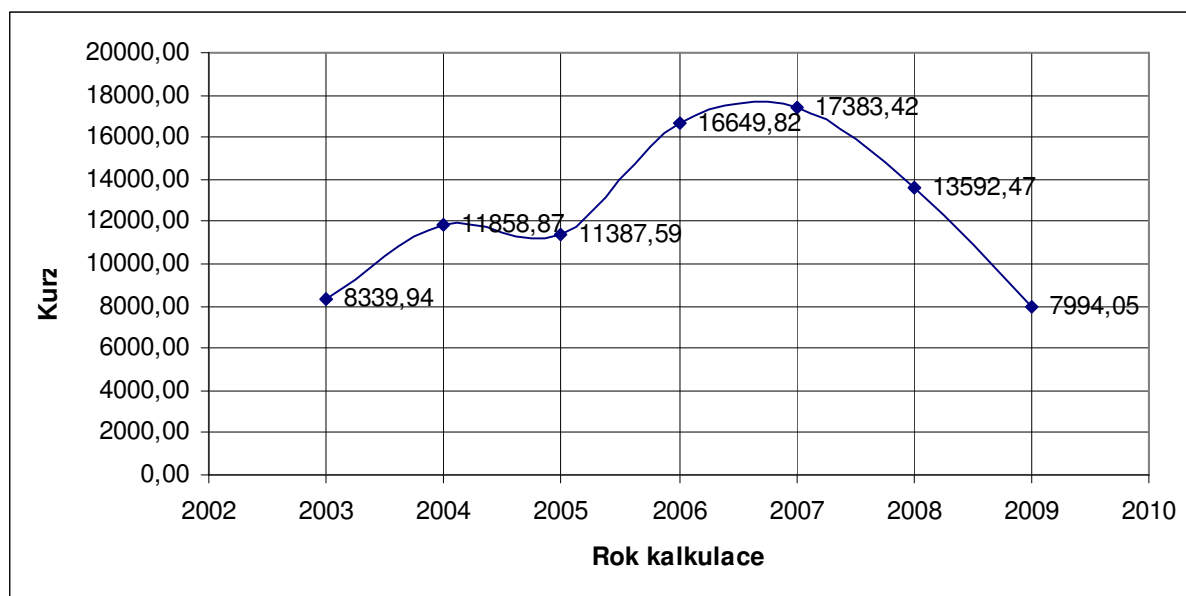
²⁶ Businessinfo.cz. [online]. [cit. 2009-02-14]

Dostupný z WWW: <<http://businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000424/>>

²⁷ Bank of Japan: Foreign Exchange Rates (Daily). [online]. [cit. 2009-05-05].

Dostupný z WWW: <http://www.boj.or.jp/en/type/stat/boj_stat/fx_daily09/index.htm>

V průběhu roku 2003 se začal objevovat i další růstový stimul, a to otevírání japonského finančního trhu zahraničním investorům a zároveň s tím i vystavení se globální konkurenci. Takové příznivé změny byly jedním z cílů Koizumiho reformy, který už od začátku své kariéry připravoval správné klima pro vstup zahraničních investorů. Ti v roce 2004 vložili do japonských akcií kolem 77 mld. USD, a tím kontrolovali 30% akcií na burze.²⁸

Obr. 3: Vývoj indexu Nikkei 225 v období 2003 - 2009

Poznámka: Počet bodů kalkulován vždy na počátku roku.

Pramen: Finance.yahoo.com. [online.]. [cit. 2009-02-15]

Dostupný z WWW:

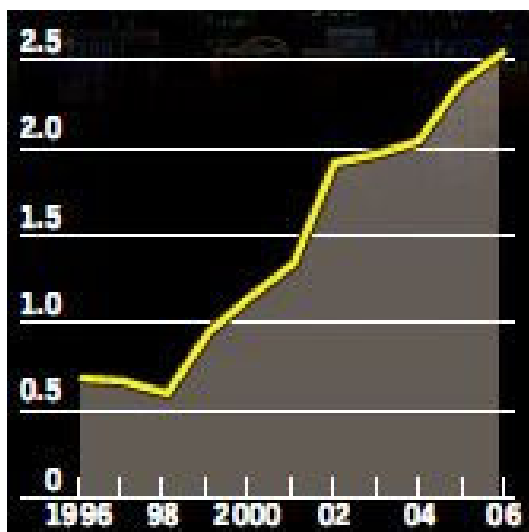
<<http://finance.yahoo.com/q/hp?s=%5EN225&a=00&b=1&c=2003&d=10&e=1&f=2009&g=m&z=66&y=66>>

Ačkoli se podíl PZI na HDP Japonska mírným tempem neustále zvyšoval, v porovnání s ostatními vyspělými zeměmi, to byly hodnoty velmi nízké (viz obrázek 4: Procentuální podíl PZI na HDP Japonska v letech 1996 – 2006 a obrázek 6: Procentuální podíl přílivu PZI na HDP vyspělých ekonomik, období 1990 - 2007).

V roce 2004 dosahoval procentuální podíl PZI na HDP 22% v USA a 37% ve Velké Británii, zatímco podíl PZI v Japonsku přesahoval stále jen něco málo 2%, což prozrazuje ještě stále nedostačující otevřenost japonského finančního trhu (viz obrázek 4: Procentuální podíl PZI na HDP Japonska v letech 1996 – 2006).

²⁸ Fárek, J. a Kraft, J. *Světová ekonomika za prahem nového století globálních změn (vstup do 21. století)*. 2. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006. s. 119. ISBN 80-7372-142-2.

Bohužel ještě dnes je někdy Japonsko vydáváno za nevhodnou lokalitu pro investování. „Za hlavní bariéry pro podnikání zahraničních subjektů jsou považovány netransparentní byrokratické postupy a složitost legislativy, silná místní konkurence, monopolní postavení a propojení místních společností, extrémně vysoké počáteční náklady, vysoké ceny a obtížnost získání vhodných pozemků, relativně vysoké daňové zatížení, vysoké životní náklady zahraničních expertů a jejich pobytové podmínky, jazyková a kulturní bariéra, japonská mentalita a předsudky vůči zahraničním partnerům, obtížné získávání kvalifikované dvojjazyčné pracovní síly, vysoké náklady na pracovní sílu, japonský systém doživotního zaměstnaneckého vztahu a nepřenosného důchodového pojištění, těžce proniknutelná, složitá distribuční síť a další.“²⁹

Obr. 4: Procentuální podíl PZI na HDP Japonska v letech 1996 - 2006

Citováno z: *Financial Times. Special Report.* [online]. [cit. 2009-02-15].

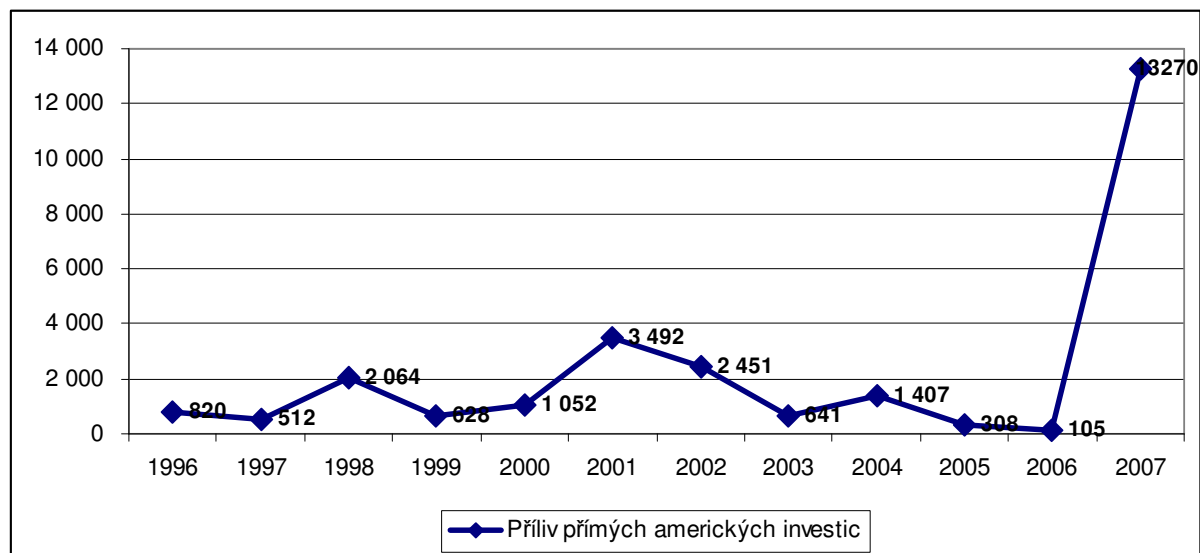
Dostupný z WWW: <<http://www.ft.com/cms/s/0/674433d0-f3f1-11dc-aaad-0000779fd2ac.html>>

Důsledkem rozsáhlých deregulačních a privatizačních programů v 90. letech se podmínky pro investování zahraničních firem změnilly. Vznikly tak investiční příležitosti, kterých využily především americké společnosti a přivezly do Japonska svá know-how v telekomunikacích a softwarech apod. Vybudovaly zde své vlastní nové podniky, nebo vstoupily do již vybudovaných japonských subjektů. Takovéto převzetí nebo sloučení s americkým kapitálem znamenalo v určitých případech jedinou šanci jak skomírající podniky v japonském hospodářském útlumu udržet. Oboustranně prospěšné vztahy Japonska se Spojenými státy se staly tradiční.

²⁹ Businessinfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export. [online]. [cit. 2009-02-16].

Dostupný z WWW: <<http://businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-investicni-klima/9/1000424/>>

Po roce 2000, jak je patrné na obrázku 5: Příliv přímých amerických investic do Japonska, 1996 - 2007, objem PZI z USA se více než ztrojnásobil – z 1 mld. na hodnotu 3,5 mld. USD v roce 2001.

Obr. 5: Příliv přímých amerických investic do Japonska, 1996 – 2007 (v mil. USD)

Pramen: Jetro. Japanese Trade and Investment Statistics. 2008

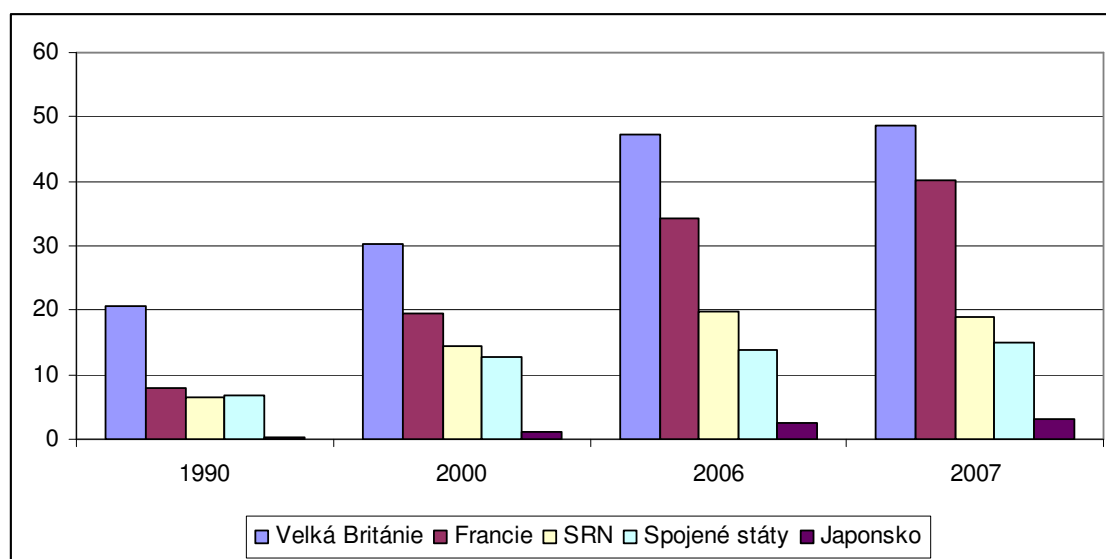
Již v roce 2007 zaznamenal objem těchto investic hodnotu nad 13 mld. USD. Spojené státy se staly největším dovozcem přímých investic do Japonska (viz tabulku 7: Příliv PZI do Japonska v letech 1996 – 2007, v mil, USD).

Procentuální podíl amerických PI v Japonsku činil v roce 2003 více než 16% a již v roce 2004 vzrostl na 65%.³⁰ Japonsko v tomtéž roce investovalo v USA více jak 142 mil. USD, a tato částka představovala 13,2%³¹ z celkového objemu vývozu kapitálu z Japonska do zahraničí (podrobnější popis vzájemných obchodních vztahů mezi Japonskem a USA viz kapitolu 4.1 Obchodní vztahy Japonska se Spojenými státy).

Dle statistik Jetro z roku 2008 jsou dalšími významnými dovozci přímých investic do Japonska Nizozemsko, Francie a Singapur. Čína nepředstavuje podstatného dovozce investic, je uvedena jen pro srovnání. Přílivy přímých zahraničních investic z Nizozemska a Francie do Japonska jsou zajímavé svými téměř opačnými vývoji, srovnání viz obrázek 7 : Vývoj přílivu přímých francouzských a nizozemských investic do Japonska, 1996 – 2007, v mil. USD.

³⁰ Ministry of Finance of Japan. Foreign Direct Investment, 2004.

³¹ Ministry of Finance of Japan. Foreign Direct Investment, 2004.

Obr. 6: Procentuální podíl přílivu PZI na HDP vyspělých ekonomik, 1990 - 2007

Pramen: UNCTAD.org. [online]. [cit. 2009-02-16]

Dostupný z WWW: < <http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=3198&lang=1> >

Jak již bylo uvedeno, objem přímých čínských investic do Japonska je zanedbatelný, ovšem odliv této formy kapitálu z Japonska do Číny zaznamenává konstantně vysoké hodnoty, zvláště od roku 2003, kdy japonské investice přesáhly 3 mld. USD (podrobněji v tabulce 8: Odliv přímých japonských investic do zahraničí, 1996 – 2007, v mil. USD).

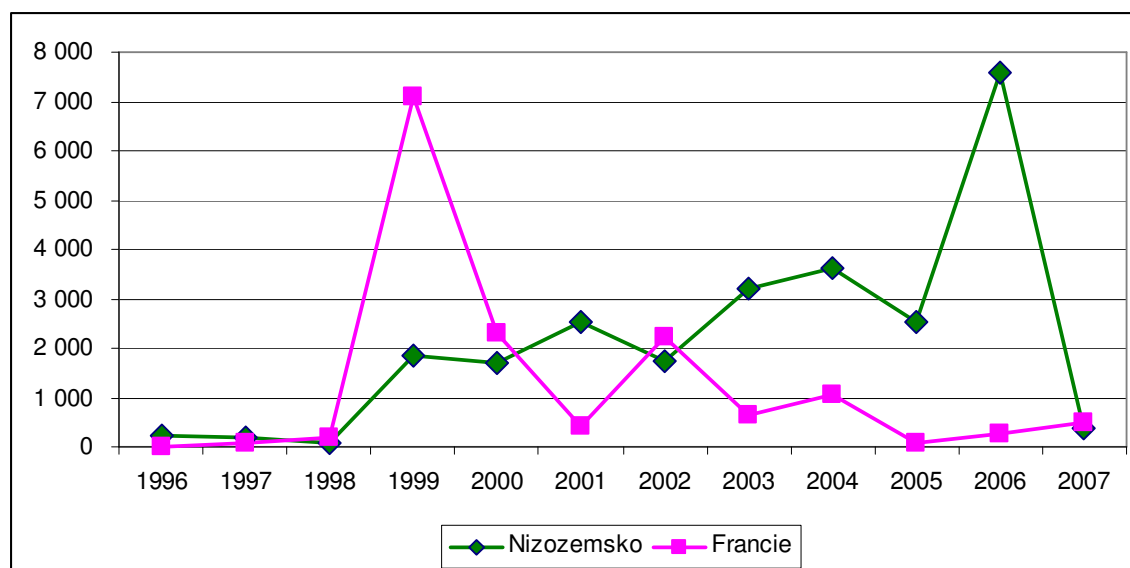
Tab. 7: Příliv PZI do Japonska v letech 1996 – 2007, v mil. USD

Země	Rok											
	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07
USA	-820	512	2064	628	-1052	3492	2451	-641	1407	308	105	13270
NL	-242	180	-92	1844	1688	2530	1732	3200	3611	2541	-7583	-390
FR	14	93	181	7085	2285	423	2213	651	1049	-78	274	504
Sin	-30	289	99	60	83	22	115	329	389	598	1062	1282
Čína	1	-22	-12	3	0	2	1	-2	-9	11	12	15

Poznámka: NL = Nizozemsko; FR = Francie; Sin = Singapur; záporné hodnoty indikují čistý odliv

Pramen: Jetro. Japanese Trade and Investment Statistics 2008

Vzájemné japonsko – americké investování je perspektivní i pro Spojené státy, jak prezentuje tabulka 8: Odliv přímých japonských investic do zahraničí, 1996 – 2007. Stejně jako jsou Spojené státy jedním z největších dovozců přímých investic do Japonska, je i Japonsko jedním z největších vývozců této formy kapitálu do USA.

Obr. 7: Vývoj přílivu přímých francouzských a nizozemských investic do Japonska, 1996 – 2007, v mil. USD

Pramen: Jetro. Japanese Trade and Investment Statistics 2008

Tabulka 8 znázorňuje porovnání objemů přílivu přímých zahraničních investic do nejsilnějších ekonomik světa mezi roky 1998 až 2007.

Tab. 8: Příliv PZI do vyspělých ekonomik světa, 1998 – 2007

Příliv PZI v mld. USD										
Rok										
Země	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Japonsko	10,2	21,1	8,3	6,2	9,2	6,3	7,8	2,8	-6,5	22,5
SRN	24,6	54,8	195,2	26,4	53,6	32,4	-9,2	35,8	55,2	50,9
Francie	31,0	47,1	42,9	50,5	49,1	42,5	32,6	81,0	78,2	158,0
Spojené státy	179,0	289,5	307,7	167,0	84,4	64,0	133,2	109,8	242,0	237,5
Velká Británie	70,6	82,9	119,7	52,7	24,1	16,8	56,3	193,7	147,7	186,0

Pramen: OECD International Direct Investment Database, červen 2008

Největším příjemcem PZI jsou tradičně Spojené státy (v roce 2000 činil objem přílivu přímých investic dokonce až 307,7 mld. USD), které mírně „dohání“ Velká Británie se 186,0 mld. USD z roku 2007.

Tab. 9: Odliv přímých japonských investic do zahraničí, 1996 – 2007, v mld. USD

Země	Rok											
	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07
USA	11,1	7,4	6,0	7,1	14,1	7,0	7,4	10,7	7,6	12,1	9,3	15,7
Čína	2,3	1,9	1,3	0,4	0,9	2,2	2,6	4,0	5,9	6,6	6,2	6,2
NL	0,7	1,3	1,8	6,3	2,3	3,1	1,4	3,5	3,3	3,3	8,5	12,4
KO	-0,5	1,1	3,9	2,3	3,7	1,5	3,3	1,6	2,7	3,9	2,8	5,8
Sin	1,1	2,6	0,7	0,6	-1,5	0,9	1,9	-0,5	0,1	0,6	0,4	2,2

Poznámka: NL = Nizozemsko; KO = Kajmanské ostrovy; Sin = Singapur; záporné hodnoty indikují čistý odliv
Pramen: Jetro. Japanese Trade and Investment Statistics 2008

„Ačkoli příliv přímých zahraničních investic do Japonska v 90. letech oproti předchozí dekádě vzrostl, v posledních letech dochází opět k poklesu přímých zahraničních investic. V roce 2006 byl dokonce zaznamenán negativní přírůstek přijatých PZI ve výši 6,5 mld. USD (viz tabulku 10: Přímé zahraniční investice v Japonsku, 1990 – 2007, v mld. USD a v %). Tento pokles způsobilo více faktorů, zejména tlak na restrukturalizaci a odliv investic u poboček velkých zahraničních společností v Japonsku (např. Vodafone a General Motors), pomalé schvalování nových fúzí a akvizic a snížení investiční aktivity ve světové ekonomice.“³².

Tab. 10: Přímé zahraniční investice v Japonsku, 1990 – 2007, v mld. USD a v %

Ukazatel	1990-2000 ¹	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Příliv PZI	3,1	8,3	6,2	9,2	6,2	7,8	2,8	-6,5	22,5
Odliv PZI	25,4	31,6	38,3	32,3	28,8	31,0	45,8	50,3	73,5

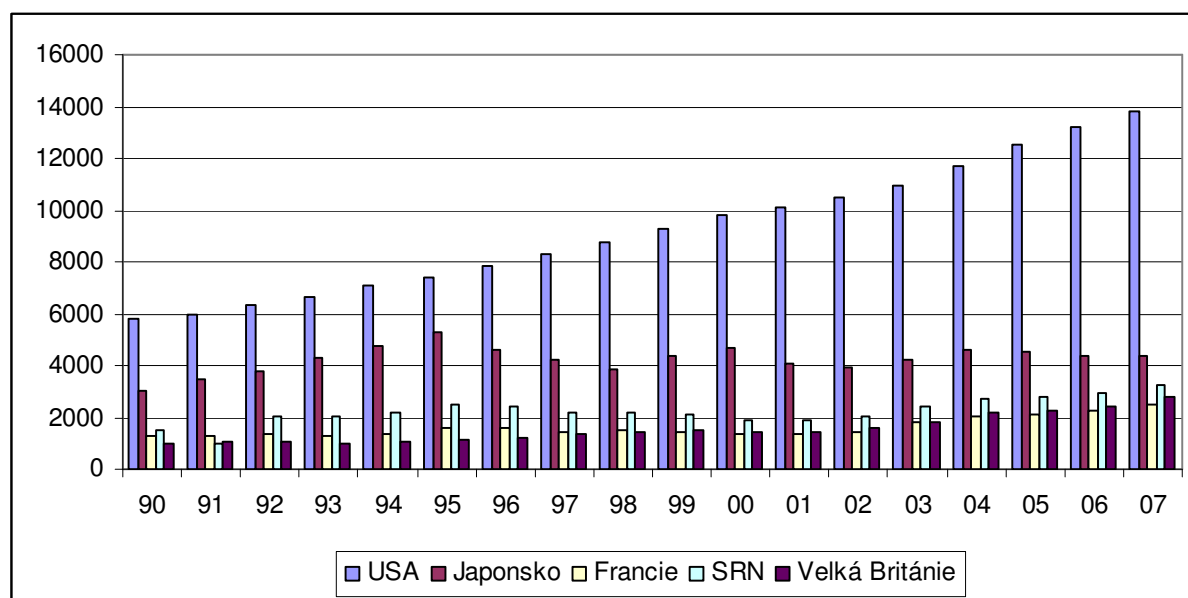
Poznámka: ¹ Průměr za rok

Pramen: UNCTAD. World Investment Report. 2008

Jak je patrné na obrázku 8: Porovnání růstů HDP (běžné ceny) vyspělých ekonomik, 1990-2007, v mld. USD, japonské HDP měřené v běžných cenách se pohybovalo v celkem konstantním rozmezí – 3,0 až 4,0 bil. USD a z vybraných zemí na grafu se řadí se svými vysokými hodnotami hned za Spojené státy. Také japonský HDP/obyv. (v běžných cenách) vykazuje obdobné hodnoty jako ostatní vyspělé ekonomiky.

³² Stuchlíková, Z. *Japonská ekonomika: faktory vývoje a hospodářské cykly*. [Doktorská disertační práce]. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2008, s. 120 – 121.

V první polovině 90. let daný ukazatel dokonce převyšuje hodnoty ostatních států v tomto období (viz obrázek 9: Srovnání objemu HDP/obyv. (běžné ceny) vyspělých ekonomik, 1990 – 2007, v USD). Avšak je nutné brát v potaz dramaticky se prohlubující vládní dluh Japonska, které je v tomto ohledu bezkonkurenčně na prvním místě z celého světa (viz tabulka 11: Vývoj vládního dluhu vyspělých ekonomik od r. 1998 do r. 2007, v mld. USD / v % z HDP).

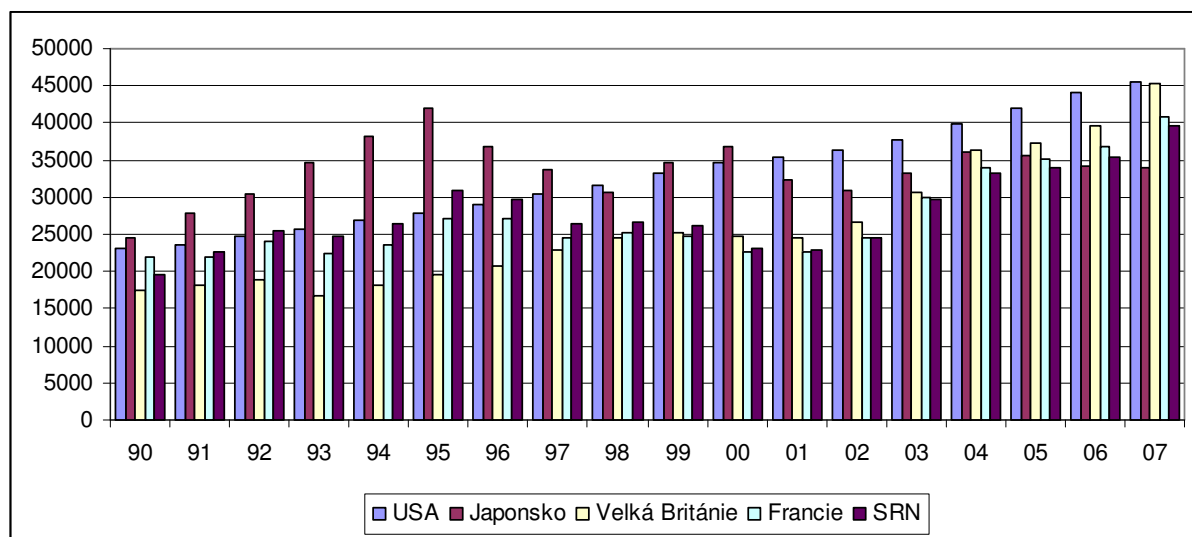
Obr. 8: Porovnání růstů HDP (běžné ceny) vyspělých ekonomik, 1990 – 2007, v mld. USD
Pramen: IMF, World Economic Outlook Database, říjen 2007

Podrobnější informace o vládního dluhu Japonska viz kapitolu 7. Z obrázku 10: Srovnání růstu HDP (v %, stálé ceny) vyspělých ekonomik, 1990- 2007 lze vyčíst, že růst japonského HDP od roku 1990 prošel dramatickým vývojem a mírně se podobá vývoji německého, ovšem s výjimkou konce 90. let, kdy se v japonském případě nedá mluvit o růstu ale o poklesu HDP. Hodnoty spadly až k -2,0% (rok 1998) a v podstatě až do roku 2006 se držely poměrně nízko. V době japonského záporného růstu HDP zažíval americký naopak svůj vrchol, 4,5%.

V roce 2005 přispělo Japonsko na vědu a výzkum nejvyšší měrou ze všech vyspělých zemí – 3,15% HDP. Spojené státy v tomtéž roce investovaly 2,59% HDP, Evropská unie 1,90% a Čína kolem 1,2%.³³ Zároveň podíl japonských firem na investování do vědy a výzkumu byl také nejvyšší – až 75% z veškerých výdajů, Spojené státy 63% a Evropská unie 54%.

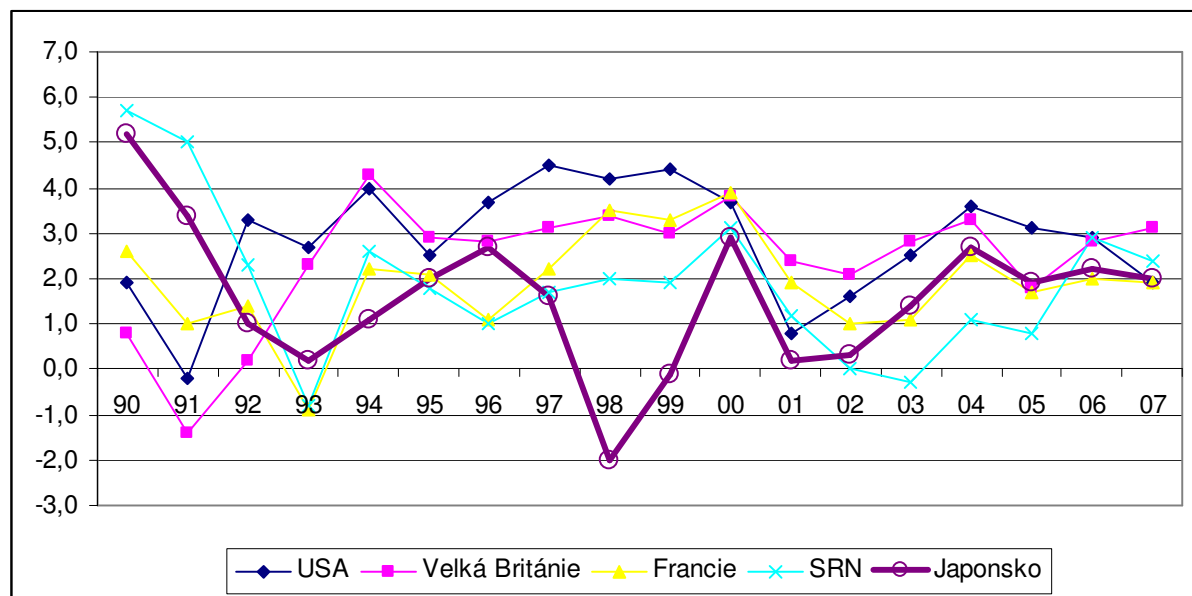
³³ Euractiv.cz. [online]. [cit. 23. 2. 2009-02-23].

Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.cz/podnikani-v-eu0/clanek/vdaje-na-vdu-a-vzkum-jsou-v-eu-stle-nzk>>

Obr. 9: Srovnání objemu HDP per capita (běžné ceny) vyspělých ekonomik, 1990 – 2007, v USD
Pramen: IMF. World Economic Outlook Database, říjen 2007

Pokud chtělo Japonsko uspět mezi širokou konkurencí v globalizovaném světě, muselo stejně jako EU vsadit na vysoce kvalifikovanou pracovní sílu, specializaci na technologicky náročnější odvětví, solidní právní jistoty a na vyspělou infrastrukturu.

Obr. 10: Srovnání růstu HDP (v %, stálé ceny) vyspělých ekonomik, 1990- 2007
Pramen: IMF. World Economic Outlook Database, říjen 2007

Tab. 11: Vývoj vládního dluhu vyspělých ekonomik od r. 1998 do r. 2007,
v mld. USD / v % z HDP

Rok										
	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07
Jap	3636,1	4624,5	4323,2	4560,1	5564,1	6743,2	7284,1	7050,1	7092,2	-
	87,7	97,1	106,1	123,5	137,6	140,9	156,7	163,6	161,4	-
US	3760,4	3665,6	3395,5	3339,7	3553,4	3924,3	4307,4	4606,0	4848,3	5053,9
	42,8	39,4	34,4	33,0	33,8	36,4	36,6	36,7	36,5	36,2
FR	715,4	656,5	635,9	637,9	821,0	1045,0	1188,6	1084,8	1240,2	1454,1
	46,3	47,8	47,4	48,3	49,9	51,9	52,6	53,5	52,6	52,9
N	598,7	688,8	654,7	644,5	810,3	1029,9	1180,4	1068,6	1251,6	1409,3
	26,1	34,1	34,1	34,6	36,1	37,7	39,2	40,4	40,9	39,5
VB	725,5	676,1	607,9	582,9	687,9	834,4	930,4	982,8	1167,8	1230,7
	50,5	44,9	43,0	39,0	39,9	39,4	40,6	44,4	44,2	43,5

Poznámka: Úplný centrální vládní dluh. Jap – Japonsko; US – USA; FR – Francie; N – Německo; VB – Velká Británie.

Pramen: OECD. StatExtracts. Complete Databases available via SourceOECD, OECD's Library 2008

3.2 Japonská ekonomika od roku 2006

Japonsko se po tzv. ztracené dekádě (90. léta 20. století) pozvolna uzdravovalo. Nezaměstnanost se od roku 2002, kdy zaznamenala rekordní hodnotu 5,4%, stále snižovala, v roce 2006 už činila 4,1%. Tato čísla sice nejsou nijak vysoká v porovnání s ostatními vyspělými ekonomikami, ovšem v japonském měřítku jsou nevídaná (viz obrázek 11: Porovnání vývoje míry nezaměstnanosti vyspělých ekonomik v letech 1990 – 2007).

Tabulka 12: Vybrané makroekonomické ukazatele v Japonsku, 1990 – 2007 podává přehled o vybraných makroekonomických ukazatelích v Japonsku v letech 1990 – 2007.

Tab. 12: Vybrané makroekonomické ukazatele v Japonsku, 1990 – 2007, v %

Rok / Ukazatel	Míra nezaměstnanosti	Míra inflace (CPI)	Úroková míra	Diskontní sazba (konec roku)
1990	2,1	3,1	6,00	6,00
1991	2,1	3,4	4,50	4,50
1992	2,2	1,6	3,25	3,25
1993	2,5	1,3	1,75	1,75
1994	2,9	0,6	1,75	1,75
1995	3,2	-0,1	0,50	0,35
1996	3,4	0,1	0,50	0,35
1997	3,4	1,9	0,50	0,35
1998	4,1	0,6	0,25	0,35
1999	4,7	-0,3	0,15	0,35
2000	4,7	-0,8	0,25	0,35
2001	5,0	-0,7	0,00	0,10
2002	5,4	-0,9	0,00	0,10
2003	5,3	-0,3	0,00	0,10
2004	4,7	0,0	0,00	0,10
2005	4,4	-0,3	0,00	0,10
2006	4,1	0,3	0,25	0,40
2007	4,0	0,0	0,50	0,75

Poznámka: Pramen úrokové míry a diskontní sazby – Econstats.com. Úroková míra = OCR (Overnight Call Rate).

Pramen: IMF. World Economic Outlook Database, říjen 2007

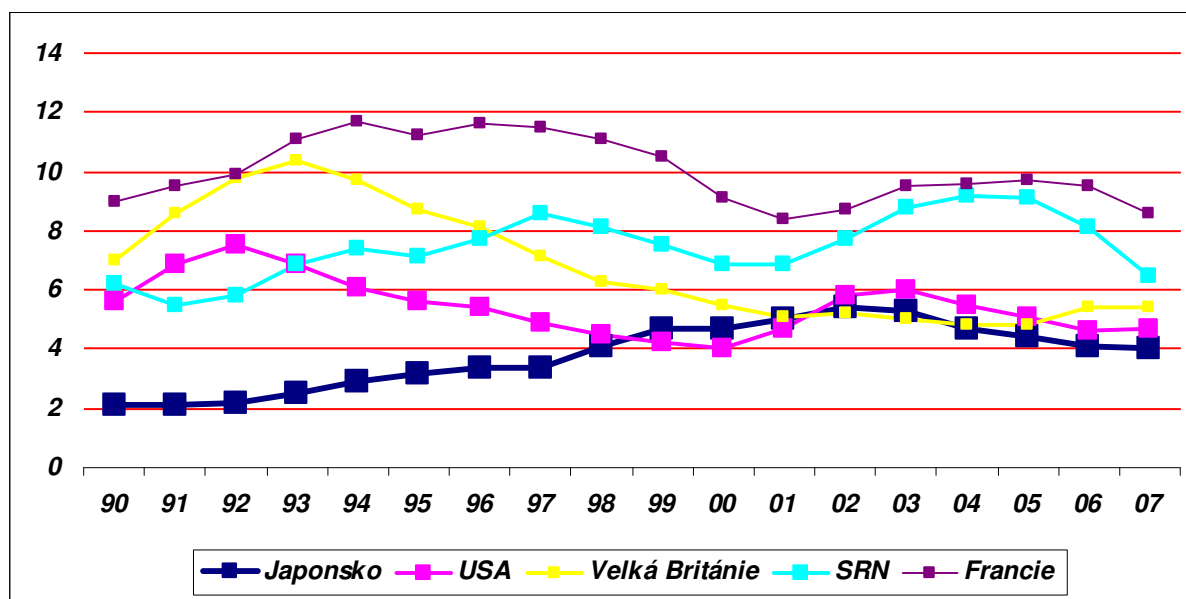
Úrokové míry odrážejí vývoj ekonomiky a cenové hladiny. Japonské úrokové sazby patří mezi nejnižší na světě. Centrální japonská banka po dohodě s vládou zavedla v únoru 1999 tzv. politiku nulové úrokové sazby v důsledku pokračující hospodářské recese v 90. letech. Centrální banka poskytovala komerčním bankám krátkodobé peněžní zdroje na refinancování trvale za nulový úrok. Tato politika byla zrušena v červenci roku 2006 a centrální banka zvedla úrokové sazby OCR (Overnight Call Rate) z 0% na 0,25%.³⁴ Diskontní sazba byla zvednuta z 0,10% v roce 2005 na 0,40% v roce 2006 a na počátku roku 2007 na 0,75%.

Vývoj míry inflace kopíruje momentální stav japonské ekonomiky, jak ukazuje tabulka 6: Vybrané makroekonomické ukazatelé Japonska v letech 2000 – 2007 a také obrázek 12: Vývoj japonské míry inflace v letech 1990 – 2007).

³⁴ Businessinfo.cz. [online]. [cit. 2009-02-24]

Dostupný z WWW: <<http://businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000424/>>

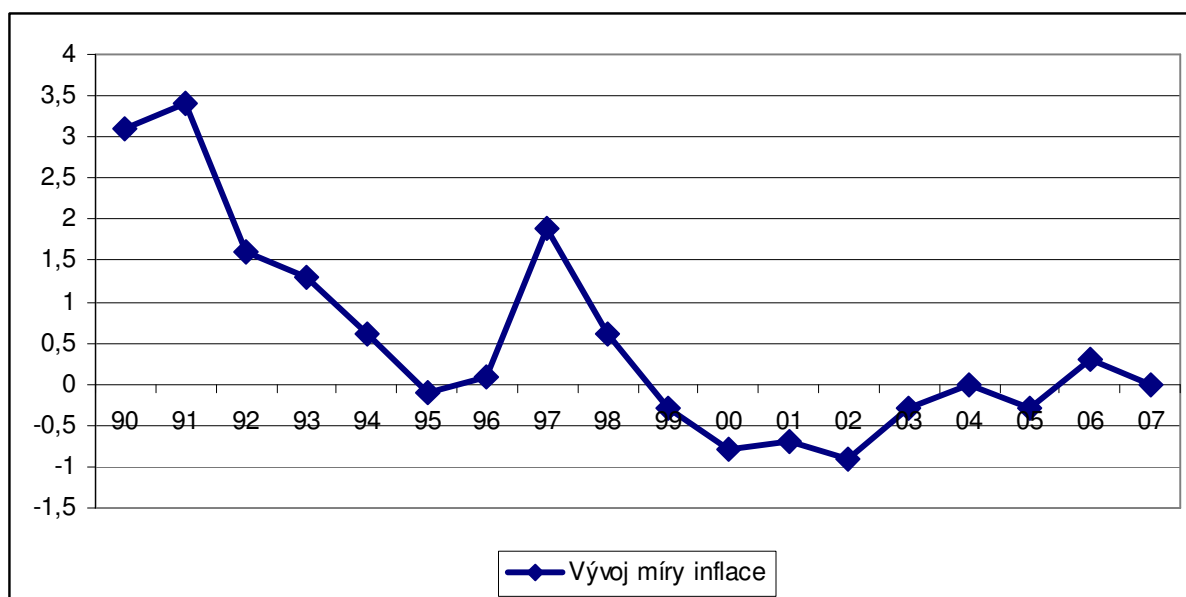
Na počátku 90. let ekonomika reagovala na prasknutí realitní bubliny, míra inflace se snižovala a klesla až k nule a v roce 1995 zaznamenala dokonce zápornou hodnotu. Japonská míra inflace vykázala další záporné hodnoty na přelomu tisíciletí (roky 2000 a 2001), kdy byla ekonomika dle japonské vlády a EPA/ESRI oficiálně ve fázi recese. Od roku 2006 se inflace opět odráží od nuly. Během roku 2007 a v první polovině roku 2008 vykazovala japonská ekonomika stabilní výsledky (viz obrázku 12: Vývoj japonské míry inflace v letech 1990 – 2007, CPI, v %.).

Obr. 11: Porovnání vývoje míry nezaměstnanosti vyspělých ekonomik v letech 1990 – 2007, v %
Pramen: IMF. World Economic Outlook Database, říjen 2007

Ekonomika celkově mírně rostla, slabé zakolísání bylo zaznamenáno v druhém čtvrtletí 2007 a druhém čtvrtletí 2008, kdy klesaly veřejné investice i veřejná poptávka (viz tabulku 13: Vývoj složek HDP Japonska během jednotlivých čtvrtletí a jejich změny oproti předcházejícímu období).

Reálný růst HDP dosáhl v r. 2007 úrovně 2,1%, kurz JPY vůči USD celkově posílil a nezaměstnanost se v roce 2007 pohybovala pod úrovní 4% (viz tabulku 12: Vybrané makroekonomické ukazatele v Japonsku, 1990 – 2007, v %).

Obr. 12: Vývoj japonské míry inflace v letech 1990 – 2007, CPI, v %

Pramen: IMF. World Economic Outlook Database, říjen 2007

Tab. 13: Vývoj složek HDP Japonska během jednotlivých čtvrtletí a jejich změny oproti předcházejícímu období, v %

Struktura HDP	2007 Q2	2007 Q3	2007 Q4	2008 Q1	2008 Q2
Hrubý domácí produkt	-0,4	0,2	0,6	0,8	-0,6
Domácí poptávka	-0,6	-0,2	0,3	0,3	-0,6
Soukromá spotřeba	0,2	0,0	0,2	0,4	-0,3
Zahraniční investice	-0,3	0,1	0,2	0,0	0,0
Domácí investice	-0,2	-0,3	-0,3	0,1	-0,1
Veřejná poptávka	0,0	-0,1	0,2	-0,1	-0,2
Veřejné investice	-0,1	-0,1	0,0	0,0	-0,2
Čisté vývozy zboží a služeb	0,1	0,5	0,3	0,4	0,0
Vývozy	0,3	0,4	0,5	0,6	-0,4
Dovozy	-0,2	0,0	-0,1	-0,2	0,5

Citováno z: Businessinfo.cz. [online]. [ct. 2009-03-03].

Dostupný z WWW: < <http://businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000424/> >

3.3 Směřování japonské ekonomiky v roce 2008

I v roce 2008 je jedním z hlavních ekonomických témat privatizace BoJ (Bank of Japan), která byla schválena parlamentem jako Zákon o privatizaci Japonské pošty v říjnu roku 2005 a dokončena by měla být během roku 2017. Největším a nejdůležitějším krokem bude využití kapitálových prostředků BoJ v soukromé sféře. Dále v roce 2008 pokračuje decentralizace veřejného sektoru. V rámci tzv. „Trinity Reform“ dochází ke snižování přidělovaných dotací a zvyšování místních daní. *„Pro efektivní fungování tohoto systému však bude třeba zajistit fiskální disciplínu místních zastupitelstev a posílit racionální využívání dotací a místních daní.“*³⁵

Již během roku 2007 se v Japonsku diskutovalo o problematice životního prostředí a plnění závazků státu na snižování emisí CO₂ v období let 2008-2012, vyplývajících z Kjótského protokolu. Japonsko se zavázalo snížit emise CO₂ o 6% oproti úrovni v roce 1990. K zajištění takového snížení emisí byla přijata řada opatření, mj. poskytnutí japonských technologií rozvojovým zemím.

Další významné ekonomické oblasti, kterým japonská vláda musí věnovat prioritní pozornost:

- zajištění fiskální stability a udržitelného rozvoje veřejných financí, dosažení primární rovnováhy státního rozpočtu do roku 2011
- zefektivnění vazeb mezi jednotlivými úrovněmi vlády v rámci probíhající decentralizace
- zvýšení růstového potenciálu prostřednictvím strukturálních reforem a posílením konkurenceschopnosti
- energetická bezpečnost, zajištění přístupu k energetickým surovinám, rozvoj technologií směřujících k vyšší úspoře energií
- nutnost zrychlení hospodářského růstu kvůli podstatnému zhoršení fiskální situace a prudce stárnoucí populaci státu.

I japonský trh práce musí zaznamenat jisté změny:

- silnější podpora růstu zaměstnanosti žen a mladých pracovníků
- zajištění větší flexibility kmenových pracovníků, tzv. „regular workers“

³⁵ Export.cz. [online]. [cit. 2009-03-04].

Dostupný z WWW:

<<http://www.export.cz/exportcz/Teritori%C3%A1ln%C3%ADinformaceDB/Detailinformacest%C3%A1tuDB/tabid/91/Default.aspx?GROUP=10&CNTR=102>>

- zabezpečení vyšší míry stability a pracovních jistot nekmenových pracovníků, tzv. „non-regular workers“
- nutnost postupného sblížování podmínek pro obě skupiny pracovníků
- zastavení trendu růstu počtu nekmenových zaměstnanců, jejichž počet již dosáhl 17,3 mil. pracovníků (tj. 33,7% všech pracovních sil).

Hlavní makroekonomické ukazatele v Japonsku:

Inflace (CPI) se v roce 2008 pohybuje kolem 0,6% a očekává se hodnota okolo 0,8% v roce 2009.³⁶ **HDP** v roce 2008 zaznamenává růst o 1,5% a v roce 2009 se předpokládá růst 1,4%. K tomuto růstu nejvíce přispívá export a domácí poptávka. **Diskontní sazba** se v roce 2007 zvedla z 0,40% na 0,75% a další zvýšení se očekává na konci roku 2008. **Směnný kurz JPY** se v průběhu roku 2008 pohybuje na průměrné úrovni 105,9 JPY/USD. **Investiční prostředí** se bude i nadále vyvíjet příznivě a očekává se další nárůst firemních zisků. **Sektor malých a středních podniků** již během roku 2007 vykazoval stabilní úroveň a podobný trend se předpokládá i v roce 2008 a 2009. **Nezaměstnanost** v roce 2008 dosahuje hodnoty 4,0%.³⁷ **Veřejný dluh** je v tomtéž roce odhadován ve výši 170,4% z HDP.³⁸

³⁶ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. [online]. [cit. 2009-03-05].

Dostupný z WWW:

<http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asie/japonsko/ekonomika/ocekavany_vyvoj_v_teritoriu.html>

³⁷ IMF. World Economic Outlook Database, říjen 2007.

³⁸ CIA. The World Factbook 2008.

4. Obchodní vztahy Japonska s vybranými zeměmi

4.1 Obchodní vztahy Japonska se Spojenými státy

Obchodní vztahy Japonska s USA byly a stále jsou důležité nejen pro tyto dvě vysoce průmyslově rozvinuté země, ale zároveň i pro celkový mezinárodní obchod. Podle odhadů portálu ForeignTradex se podíl vzájemného obchodu mezi těmito zeměmi na celosvětovém HDP pohybuje kolem 40%.³⁹ Japonsko je čtvrtou největší importní destinací Spojených států a třetím největším exportním odbytištěm amerických vývozců. Japonsko je zároveň druhý největší vývozce přímých zahraničních investic do Spojených států a také největší zahraniční držitel amerických cenných papírů. Deficit obchodní bilance mezi USA a Japonskem v roce 2000 činil 81,3 bil.USD a v roce 2007 82,8 bil.USD, tato minimální změna se připisuje faktu, že japonská ekonomika v tomto období prožívala fázi stagnace. Důvodem tak významné spolupráce Spojených států a Japonska spočíval v obrovském růstu japonské ekonomiky v 70. až 90. letech 20. století. Japonsko se stalo pro Spojené státy rovnocenným partnerem, a to především díky obrovským investicím Japonska do několika amerických společností a díky pozdějším zvyšujícím se zájmům kapitálového trhu o ekonomické jistoty. Tato situace se změnila po neustálém zpomalování japonského ekonomického růstu a nástupu Číny jako hlavního partnera Spojených států v mezinárodním obchodě. Americká a japonská vláda proto vytvořila v roce 2001 tzv. Hospodářské partnerství pro růst (EPG, Economic Partnership for Growth), které zpočátku fungovalo jako systém pro vzájemné ekonomické a obchodní vztahy. EPG přispělo k podpoře obchodů a investování mezi oběma zeměmi, čímž se vytvořily nové pracovní příležitosti pro americké i japonské vývozce, stejně tak i pro výrobce z obou zemí. Japonský průměrný HDP se během let 1992 až 2002 snížil na méně než 2%, což je nejnižší hodnota mezi předními rozvinutými národy. Vliv na vzájemný obchod měl i japonský bankovní systém zatížený špatnými půjčkami a obrovský vládní dluh, který přesáhl celkový japonský HDP. Hospodářské partnerství pro růst se ukázalo jako styčný bod, jak pomoci Japonsku držet se energických ekonomických reforem a jak lépe přizpůsobit ekonomiku a japonský finanční systém obchodování se Spojenými státy.

³⁹ ForeignTradex: The US-European Industrial Directory & Marketplace. [online.] [cit. 2009-02-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.foreigntradeexchange.com/countries/japan.html>>

Konkrétní hodnoty vývoje objemu vývozu z Japonska do USA a dovozu ze Spojených států do Japonska viz tabulku 14: Obchod Japonska s Čínou a USA, 1980 – 2007, v mld. JPY. V roce 2007 činil americký podíl na obchodu s Japonskem 17%, což Spojené státy řadí na druhé místo v celkovém objemu obchodování s touto zemí. (viz tabulku 15: Teritoriální struktura zahraničního obchodu Japonska v roce 2007). Japonsko udržuje se Spojenými státy dlouhodobě pozitivní obchodní bilanci, v roce 2007 přebytek 8,6 bil.

Japonsko vyváží do USA především osobní auta, součástky a příslušenství do aut, průmyslové strojní zařízení, počítačové součástky, díly do motorů, polovodiče, hloubicí a dlažební stroje, motocykly a součástky do nich, optické a zobrazovací vybavení, kosmická plavidla, zinek a drahé kovy a potravinářské výrobky. Export japonských osobních automobilů představuje 30% z celkového exportu do Spojených států.

Hlavními komoditami dováženými z USA do Japonska jsou civilní letadla, lékařské vybavení, farmaceutické přípravky, organické chemikálie, telekomunikační vybavení, vojenské oděvy a obuv, dále obilí, suroviny, měď, palivový olej a hliník. Japonsko má velmi omezený přístup k přírodním zdrojům. Aby pokračovalo v ekonomickém i technologickém rozvoji, stalo se absolutně závislé na dovozu ropy a uhlí.

4.2 Obchodní vztahy Japonska s Čínou

Již na začátku šesté kapitoly bylo zmíněno, že japonské exporty do Asie se v roce 2002 zvýšily o 18% a Čína se roku 2003 stala druhým největším exportním partnerem Japonska (na prvním místě USA). Během období Meiji byla Čína jedna z prvních zemí, která pocítila japonský imperialismus. Po ustanovení Čínské lidové republiky v roce 1949 se vztahy s Japonskem změnily z nepřátelství a nepřítomnosti jakéhokoli kontaktu na velmi významnou kooperaci v mnoha odvětvích. 29. září 1972 podepsaly obě země smlouvu ustanovující diplomatické obchodní vztahy. V období 80. let až počátek let 90. přispělo Japonsko k dvojcifernému růstu čínské ekonomiky, bylo na předním místě z vedoucích industrializovaných zemí, které obnovilo bližší ekonomické i politické vztahy s Čínou. V průběhu 90. let obchod slábnul, ovšem na přelomu tisíciletí znovu vzrostl. Čína byla přijata jako člen WTO a očekávalo se, že se čínský mezinárodní obchod přehoupne z šesté příčky v celosvětovém měřítku (rok 2001) přímo za Japonsko na čtvrtou pozici.

Během roku 2004 nahradila Čína Spojené státy jako nejvýznamnějšího japonského obchodního partnera co do celkového objemu obchodu. V roce 2007 se Čína dokonce zařadila na první místo i bez započítání obchodu s Hong Kongem. Rok 2005 znamenal oslabení vzájemných vztahů, příčinou byl čínský nesouhlas s japonsko – americkým prohlášením o mírumilovném řešení záležitosti s tchaj-wanským průlivem. O obnovení příznivých vztahů mezi Čínou a Japonskem se zasloužili dva japonští předsedové vlády – Shinzo Abe a Yasuo Fukuda.

Tab. 14: Obchod Japonska s Čínou a USA, 1980 – 2007, v mld. JPY

EXPORT/Rok	1980	1985	1990	1995	2000	2004	2005	2006	2007
Asie	11192	13658	14143	18911	22319	31243	33652	38071	43551
Čína	1141	2991	884	2062	3274	7994	8837	10794	12839
- Tchaj-wan	1169	1205	2234	2710	3874	4542	4809	5131	5274
- Hong Kong	1077	1565	1888	2600	2930	3831	3969	4239	4572
USA	7118	15583	13057	11333	15356	13731	14805	16934	16896
IMPORT									
Asie	18282	15907	14157	14551	22392	29044	34994	42114	45023
Čína	978	1552	1730	3381	5941	10199	11975	13784	15035
- Tchaj-wan	522	811	1232	1347	1930	1805	1994	2365	2334
- Hong Kong	129	183	315	257	180	176	173	177	170
USA	5558	6213	7586	7076	7779	6763	7074	7911	8349

Pramen: Japan Statistical Yearbook 2008

Dostupný z WWW: < <http://www.stat.go.jp/english/data/nenkan/1431-15.htm> >

Do roku 2006 investovalo Japonsko v Číně 58,2 bil. USD. V tomtéž roce Čína vyvezla do Japonska zboží v celkové hodnotě 118,4 bil. USD a hodnota dovezeného zboží z Japonska činila 92,9 bil. USD.⁴⁰

Jak uvádí portál Businessinfo.cz, v roce 2007 dováželo do Číny nejvíce zboží Japonsko - téměř 134 mld. USD (nárůst o 15,8% oproti předešlému roku).⁴¹ Také čínský vývoz do Japonska zaznamenal vysoké hodnoty – více jak 102 mld. USD (nárůst o 11,4%), což z Japonska učinilo čtvrtého největšího odběratele čínského zboží.

⁴⁰ EconomyWatch.com. [online]. [cit. 2009-02-28].

Dostupný z WWW: <<http://www.economywatch.com/international-economic-relations/china's-economic-relations-with-japan.html>>

⁴¹ Businessinfo.cz. [online]. [cit. 2009-02-28].

Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/cina-zahranicni-obchod-zeme/6/1000539/>>

Konkrétní hodnoty vývoje objemu japonského vývozu do Číny a dovozu z Číny do Japonska viz tabulku 14: Obchod Japonska s Čínou a USA, 1980 – 2007, v mld. JPY. Roku 2007 vzrostl japonský vývoz do Číny o 19,6% oproti předcházejícímu roku, bohužel v tomtéž roce už hodnota obchodní bilance činila deficit -2,2 bil. JPY (viz tabulku 15: Teritoriální struktura zahraničního obchodu Japonska v roce 2007).

Tab. 15: Teritoriální struktura zahraničního obchodu Japonska v roce 2007

Region	VÝVOZ		DOVOZ		Bilance
	Hodnota v mld. JPY	Index %	Hodnota v mld. JPY	Index %	Hodnota v mld. JPY
Čína	12 800	19,6	15 000	9,5	- 2 200
Jižní Korea	6 400	25,5	3 200	0,0	3 200
Tchaj-wan	5 300	1,9	2 300	2,2	3 000
Hong Kong	4 600	9,5	200	0,0	4 400
ASEAN	10 200	14,6	10 200	9,7	+ 0
USA	16 900	0,0	8 300	5,0	8 600
EU	12 400	11,7	7 700	1,3	4 700
- SRN	2 700	12,5	2 300	9,5	400
- V. Británie	1 900	5,5	900	12,5	1 000
- Francie	1 000	11,1	1 200	20,0	- 200
Ostatní	11 100	37,1	20 400	7,3	- 9 300
Svět celkem	79 700	5,8	67 300	0,1	12 400

Poznámka: Index označuje meziroční procentuální nárůst hodnoty

Citováno z: Businessinfo.cz. [online]. [cit. 2009-03-04].

Dostupný z WWW:< <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-zahranicni-obchod-zeme/6/1000424/>>

Hlavními komoditami vyvážených z Japonska do Číny jsou polovodiče, železo a ocel, chemikálie, elektrické i ne-elektrické stroje a strojní zařízení. Japonsko z Číny dováží především oděvy a oděvní doplňky, chemikálie, elektrické i ne-elektrické stroje a strojní zařízení.

Třetím největším obchodním partnerem Japonska je Evropská unie s podílem 13,7% (rok 2007). Dovoz z EU do Japonska zaznamenal změnu v nepatrné výši 1,3% oproti předchozímu roku a naopak vývoz z Japonska do Evropské unie stoupl o 11,7% (viz tabulku 15: Teritoriální struktura zahraničního obchodu Japonska v roce 2007).

4.3 Obchodní spolupráce Japonska s Českou republikou

Od roku 1993 je obchodní bilance Japonska a České republiky pasivní. Ačkoli od roku 2000 český export do Japonska vzrostl, deficit vzájemného obchodu stále narůstá (v průběhu 90. let ještě v době ČSFR byla vzájemná obchodní bilance téměř vyrovnaná). Až do roku 2005 japonský dovoz do ČR prudce narůstal (viz tabulku 16: Vývoj obchodu Japonska s Českou republikou v letech 2003 – 2007). Na přelomu tisíciletí zaznamenal vzájemný obchod opravdu dramatické hodnoty, průměrný meziroční přírůstek za 5 let do r. 2001 byl přibližně 8%, již v r. 2002 „vyskočil“ na 24% a v r. 2003 dokonce až na téměř 40%, roku 2004 vzrostl o 92,5%. Příčinou takového neuvěřitelného nárůstu dovozu bylo aktivní pronikání japonských firem na český trh, přičemž skoky mezi roky 2002 – 2003 a 2003 – 2004 vznikly důsledkem zahájení výstavby v rámci mnoha nových investičních akcí japonských firem v ČR. Dalším faktorem, který výrazně ovlivnil růst dovozu z Japonska, je kurz CZK/JPY – v posledních letech značně aprecioval, a který také vytvářel tlak na růst dovozů a naopak pokles českých vývozu do Japonska. Posledním a v dnešní době zřejmě nejdůležitějším faktorem je veliký objem japonských subdodávek pro japonské výrobní podniky v ČR. Podíl Japonska na celkovém dovozu do České republiky činil 3,2%. V roce 2007 vzrostla celková hodnota dovozů z Japonska o 38,2% oproti předcházejícímu roku (důsledkem rostoucího vlivu kurzového činitele a činitele subdodávek).

Český vývoz do Japonska zaznamenal vývoj, který byl zpočátku spíše mírný a až od roku 2005 výrazně rostl. V letech 1996 – 1999 se růst snižoval, 2000 – 2003 stagnoval a od roku 2004 mírně rostl. V roce 2005 činil objem dovozu 335,4 mil. USD, což představovalo meziroční přírůstek o 50,3%. Roku 2006 dosáhl index hodnoty dovozu dokonce až 118,1% (viz tabulku 16: Vývoj obchodu Japonska s Českou republikou v letech 2003 – 2007). V roce 2007 vzrostl vývoz do Japonska o 26%, absolutní hodnota 500 mil. USD.⁴²

Dle ČSÚ jsou hlavními českými vývozními položkami do Japonska stroje a dopravní zařízení (stroje a zařízení všeobecně užívané v průmyslu, silniční vozidla, stroje a zařízení k výrobě energie). V roce 2007 podíl těchto komodit na celkovém vývozu do Japonska činil 53%. Tento příznivý vývoj vývozu z ČR vychází z přílivu japonských investic do českého automobilového a elektrotechnického průmyslu.

⁴² Český statistický úřad (ČSÚ). [online]. [cit. 2009-03-04].
Dostupný z WWW: <<http://dw.czso.cz/pls/stazo/stazo.stazo>>

Navíc japonské společnosti působící v ČR obvykle vyvážejí značnou část své produkce zpět do Japonska, je proto možné očekávat, že s rostoucími investicemi poroste i úroveň těchto vývozních komodit. Druhou největší vyváženou položkou z ČR do Japonska jsou železo a ocel a výrobky z nekovových nerostů. Dalšími vývozními komoditami jsou např. dětské hračky nebo zeleninové výrobky.

Tab. 16: Vývoj obchodu Japonska s Českou republikou v letech 2003 – 2007

Rok	VÝVOZ z ČR		DOVOZ do ČR		Bilance
	Hodnota v mil. USD	Index %	Hodnota v mil. USD	Index %	Hodnota v mil. USD
2003	158,7	112,4	1 100	135,7	- 980
2004	223,1	140,6	2 200	198,3	- 2 030
2005	335,4	150,3	2 400	109,9	- 2 140
2006	396,2	118,1	2 700	110,9	- 2 350
2007	499,1	126,0	3 800	138,2	- 3 300

Poznámka: Index představuje procentuální meziroční změnu dané hodnoty.

Citováno z: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online]. [cit. 2009-03-05].

Dostupný z WWW:

<http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asie/japonsko/ekonomika/obchodni_a_ekonomicka_spoluprace_s_cr.html>

Nejdůležitější položkou dovozu z Japonska do České republiky se v roce 2007 staly stroje a dopravní prostředky (zařízení k telekomunikaci a záznamu a reprodukci zvuku, elektrická zařízení, přístroje a spotřebiče a silniční vozidla). Druhou nejvíce dováženou japonskou komoditou se staly kovové výrobky, neželezné kovy a výrobky z pryže. Třetí největší dovozní položkou je průmyslové spotřební zboží (odborné, vědecké a řídicí přístroje a zařízení, fotografické přístroje a optické výrobky, j.n., hodiny).

5. Dlouhodobý problém Japonska – růst veřejného dluhu a stárnutí populace

Neustálý růst japonského veřejného dluhu

Prvně je nutné vymezit termíny „veřejný dluh“, „státní dluh“ a „dluh vládní“. Základním rozdílem mezi těmito třemi typy dluhů je, jak velkou část systému dluh zahrnuje. Zahrnuje-li sektor vlády, jedná se o dluh vládní. Pokud se dluh týká státního rozpočtu, jde o dluh státní a pokud zahrnuje celý systém veřejných financí, jedná se o dluh veřejný. *„Vzhledem k tomu, že vlády se mění a stát zůstává (podobně jako dluh) je pojem státní dluh přesnější než pojem dluh vládní. Protože však v konečném důsledku dluhové břemeno nenese stát, ale veřejnost, nejsprávnější je pojem dluh veřejný.“*⁴³

Ať už použijeme kterýkoli z uvedených pojmenování dluhu, platí pro všechny jedno: vždy se jedná o důsledek dlouhodobé fiskální nerovnováhy. Problematika fiskální nerovnováhy se stává jedním z největších a nejaktuálnějších problémů veřejných financí. Potýkají se s nimi mnohé země s vyspělou ekonomikou, Japonsko nevyjímaje, ačkoli představuje zemi s druhou nejsilnější ekonomikou na světě. Této problematice věnují pozornost i různé mezinárodní instituce, například OECD nebo Světová banka, zároveň se jí zabývá i Evropská unie, která stanovila limit objemu veřejného dluhu v poměru k HDP země jako jedno z kritérií pro vstup a členství v Evropské měnové unii.

Japonský objem veřejného dluhu v poměru k HDP je mnohem vyšší než veřejný dluh USA i evropských států (viz tabulku 17: Vývoj celkového hrubého vládního dluhu Japonska a dalších vyspělých ekonomik, 1985 – 2008, poměr dluhu vůči HDP v %). Zajímavé vyjádření velikosti veřejného dluhu Japonska popisuje japonské ministerstvo financí: Pokud je částka veřejného dluhu postavena v 10 000 JPY bankovkách, výška těchto bankovek je 4 830 km, což je 1300krát větší než hora Fuji a 500krát vyšší než Mt. Everest (8848 m).⁴⁴

⁴³ Skládalová, P. *Analýza veřejného dluhu Japonska*. [Diplomová práce]. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 23.

⁴⁴ Skládalová, P. *Analýza veřejného dluhu Japonska*. [Diplomová práce]. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 73.

Situaci navíc zhoršuje rychlé stárnutí populace, míra nezaměstnanosti, velmi nízká inflace a celkově neuspokojivý hospodářský růst.

Ve stručnosti lze říci, že japonský veřejný dluh od 70. let 20. století neustále roste, v 80. letech sice mírně zpomalil, ale od počátku 90. let roste opět tak prudce jako v letech 70.

Tab. 17: Vývoj celkového hrubého vládního dluhu Japonska a dalších vyspělých ekonomik, 1985 – 2008, poměr dluhu vůči HDP v %

Země/Rok	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97
VB	43,1	42,0	39,5	35,7	30,3	27,1	26,2	27,6	32,1	37,3	41,1	49,0	50,0
Francie	30,6	31,1	33,3	33,3	34,0	35,2	36,0	39,8	46,3	49,4	55,4	58,0	59,3
SRN	40,7	40,5	41,6	42,0	40,6	42,2	39,0	41,7	45,5	47,7	55,1	57,9	59,1
USA	53,1	56,7	58,5	59,2	59,1	61,1	65,5	67,9	69,8	69,0	69,1	68,9	66,5
Japonsko	68,5	71,9	74,4	72,2	69,1	69,3	68,8	73,0	79,0	85,0	82,8	100,5	107,2
v bil. JPY ¹	220,2	241,7	260,5	271,9	280,2	303,1	319,9	348,4	379,9	413,3	458,1	506,7	552,4

Země/Rok	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08
VB	46,9	44,3	41,4	38,1	37,7	39,0	40,5	42,2	43,1	43,0	43,1
Francie	59,4	58,8	57,3	56,9	58,8	62,9	65,0	66,7	64,1	63,3	63,4
SRN	59,3	59,6	58,7	57,9	59,6	62,8	64,7	66,3	66,0	63,7	62,3
USA	62,9	59,7	54,2	53,7	56,1	59,4	60,4	60,9	60,2	60,8	62,2
Japonsko	120,1	133,8	142,1	151,7	160,9	167,2	178,1	191,4	193,1	194,1	194,9
V bil. JPY ²	606,3	665,8	714,5	755,0	790,8	814,7	887,3	959,7	755,0	1000,1	1020,2

Poznámka: ¹ Objem celkového hrubého japonského vládního dluhu v bil. JPY v letech 1985 – 1997.

² Objem celkového hrubého japonského vládního dluhu v bil. JPY v letech 1998 – 2008. Šedá barva indikuje IMF odhad (Mezinárodní měnový fond).

Pramen: IMF. World Economic Outlook Database, říjen 2007

„Dluhová služba se stává pro rozpočet břemenem a roste také (v roce 1965 činila 0,6 % všech výdajů, v roce 2004 již 21,4 % všech výdajů). Vysoké úrokové náklady veřejného dluhu (které patří do dluhové služby) jsou v Japonsku faktorem, který také stěžuje dosažení vyrovnaného či přebytkového státního rozpočtu. Jedním z problémů je také netransparentnost. Veřejný dluh vzniká jak rozhodnutím státu, tak místní samosprávy, která má v případě Japonska nemalý podíl na dluhovém problému (od devadesátých let tvoří více než třetinu veřejného dluhu).“⁴⁵

⁴⁵ Skládalová, P. *Analýza veřejného dluhu Japonska*. [Diplomová práce]. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 72.

Jedním z faktorů ovlivňujících veřejný dluh v Japonsku je japonský expanzivní charakter fiskální politiky za účelem hospodářského růstu a vydávání vládních výdajů (viz tabulku 18: Přehled o základní struktuře státních rozpočtů Japonska v letech 2003 - 2008) na neúspěšné a nákladné projekty, například výdaje na veřejné práce, nebo na sociální programy, které vyžadují stále více výdajů díky již zmíněnému problému s rychle stárnoucím obyvatelstvem..

Takové druhy faktorů se označují jako vnitřní, jelikož vznikají uvnitř systému, který je v dluhu zahrnut. Velikost veřejného dluhu však ovlivňují i vnější faktory, jimiž jsou v případě Japonska hlavně kolísání tempa ekonomického růstu, nepřítli klesající míra nezaměstnanosti v neposlední řadě měly vliv na vznik pasivního deficitu také ropné šoky v 70. letech a přírodní katastrofy – v Japonsku v podobě zemětřesení.

Tab. 18: Přehled o základní struktuře státních rozpočtů Japonska v letech 2003 - 2008

Rozpočtový rok	Výdaje (bil. JPY)	Příjmy (bil. JPY)	Schodek (bil. JPY)
2003	81,8	45,3	36,5
2004	82,1	45,5	36,6
2005	79,7	45,3	34,4
2006	79,7	49,7	29,9
2007	82,9	57,5	25,4
2008	83,1	57,7	25,4

Poznámka: Uvedené údaje poskytují informace o původních rozpočtech za každý rok, tedy bez vlivu rozpočtových dodatků.

Citováno z: Businessinfo.cz. [online]. [cit. 2009-03-10].

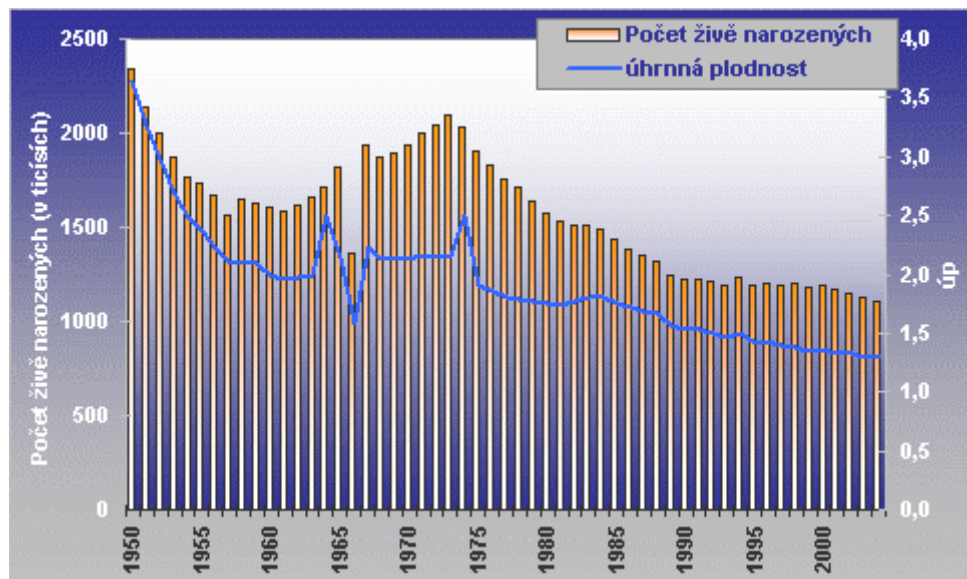
Dostupný z WWW: < <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-financi-a-danovy-sektor/5/1000424/> >

V důsledku opakovaných a rostoucích schodkových rozpočtů Japonska v posledních letech se země potýká s výrazně zvyšujícím se státním dluhem (viz tabulku 17: Vývoj celkového hrubého vládního dluhu Japonska a dalších vyspělých ekonomik, 1985 – 2008, poměr dluhu vůči HDP v %). Za výjimku lze považovat rok 1990, kdy se vládě po 15 letech podařilo zbavit státního dluhu, a v období let 1990 – 1993 tudíž nemusela vydávat žádné dluhopisy k pokrytí rozpočtových deficitů. Již v roce 1994 však opět vznikl schodek rozpočtu v důsledku snížení daní a vláda opět vydala dluhopisy k uhrazení tohoto deficitu. Takovýto proces pokračoval i v následujících letech. Japonsko se stalo v rámci OECD zemí s nejvyšším poměrem veřejného dluhu vůči HDP (až 170% - odhad jiných finančních institucí, dle OECD činí poměr 147% z HDP – 773 bil. JPY).

Jedním ze způsobů jak řešit dluhový problém je nejen v případě Japonska zaměřit se na dosažení přebytku státního rozpočtu. Zvýšení daní jako další z řešení není zatím v Japonsku příliš aktuální, země této možnosti dostatečně nevyužívá, ačkoli je to z dlouhodobého hlediska velmi vhodné a efektní řešení. Další příhodnou variantou, obzvláště v případě Japonska, je snížení veřejných výdajů, které v Japonsku představují velmi vysoké hodnoty. Tuto možnost už země využívá, od roku 2000 vykazují veřejné výdaje klesající trend. Dalšími možnostmi je zvýšení veřejných příjmů, využitím státních finančních aktiv či snížením investic do zahraničí. Dosažení příznivého poměru tempa ekonomického růstu a úrokové míry je dalším možným řešením dluhového problému.

Velmi rychlé stárnutí japonské populace

Japonsko je zemí s nejrychleji rostoucím počtem „starých“ obyvatel. Roku 1980 byla úroveň stárnutí populace Japonska srovnatelná se situací ve Francii v roce 1920, ve Švédsku okolo roku 1930 a ve Velké Británii kolem r. 1940.

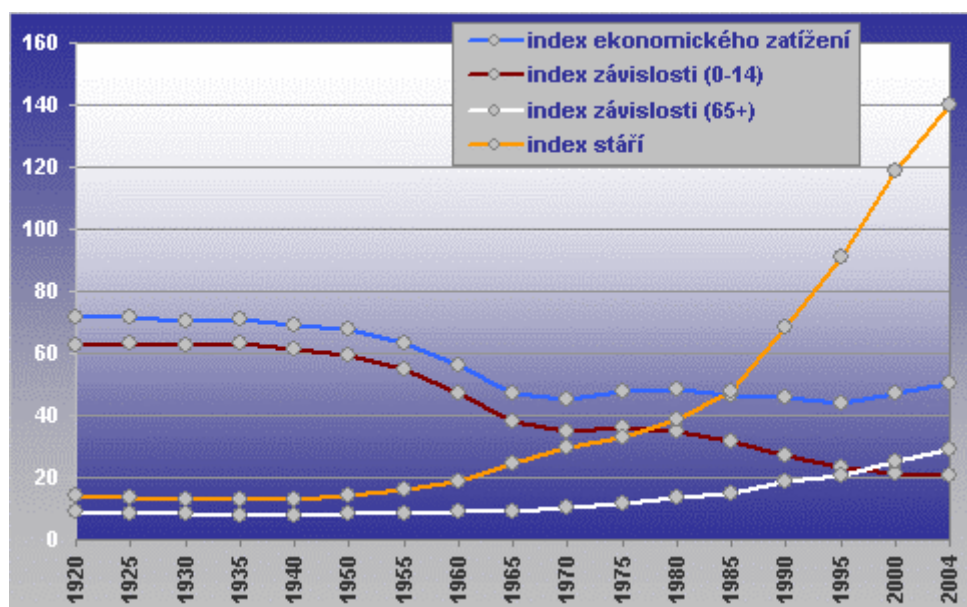
Obr. 13: Vývoj počtu živě narozených a úhrnná plodnost v Japonsku v letech 1950 - 2004

Citováno z: *Demografický informační portál, leden 2006: Populační vývoj: Japonsko*

Z údajů vyplývá, že stárnutí v evropských vyspělých zemích začalo dříve než v Japonsku a postupovalo pozvolna během dlouholetého časového období (viz obrázek 15: Srovnání vývoje

procentuálního podílu lidí nad 65 let z celkového počtu obyvatel vybraných zemí, 1950 – 2030).⁴⁶.

V roce 2004 činil podíl osob starších 65 let necelých 20%, což je téměř 25 milionů lidí. Předpokládá se, že tento podíl v průběhu let poroste a v roce 2020 bude představovat 32,7 milionů z celkového počtu obyvatel. Tento rychlý proces stárnutí japonské populace vznikl jako přímý důsledek prudkého poklesu plodnosti v 50. letech. Příčinou takového procesu bylo povolení potratů v r. 1949, stále se zvyšující míra urbanizace a s tím spojený trend dvoučlenných rodin, které se spíše než mnohočlenné hodily do měst. V polovině 70. let přišel další velice významný pokles plodnosti spojovaný s odkládáním sňatků, a tím i rození dětí (viz obrázek 13: Vývoj počtu živě narozených dětí a úhrnné plodnosti v Japonsku v letech 1990 – 2004).

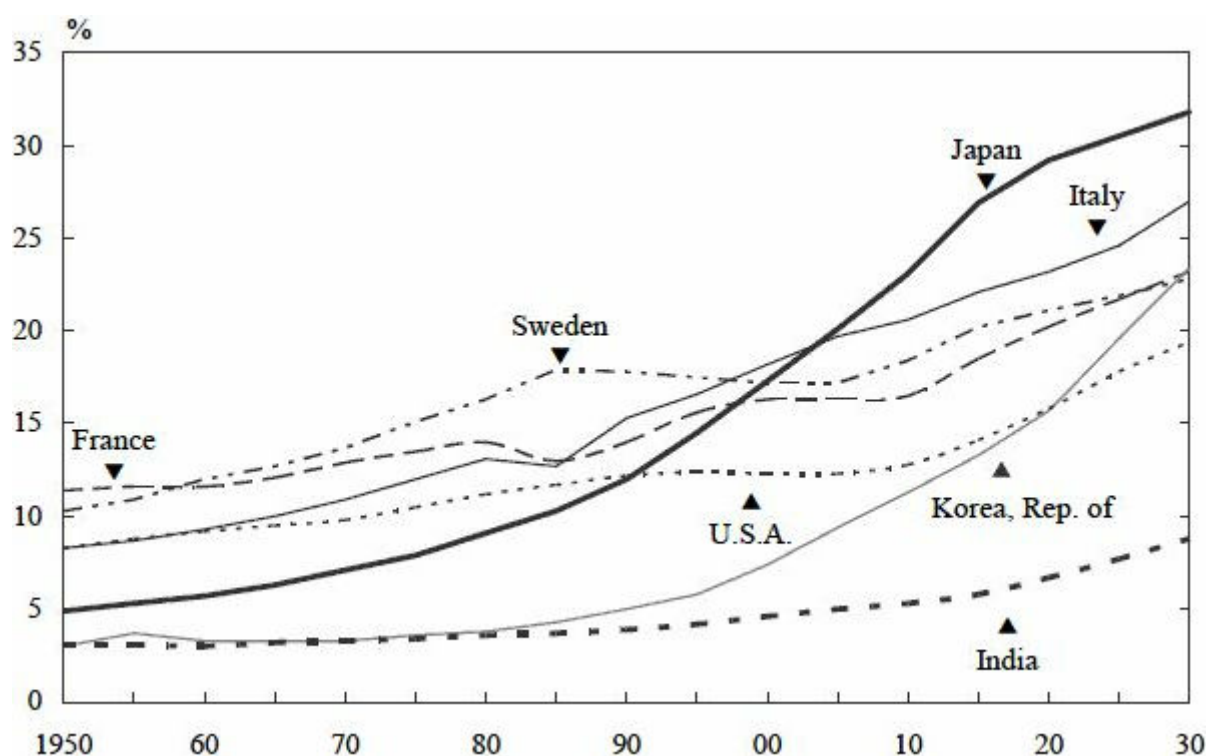
Obr. 14: Vývoj indexu ekonomického zatížení, ekonomické závislosti a indexu stárí, Japonsko, 1920 - 2004
Citováno z: Demografický informační portál, leden 2006: Populační vývoj: Japonsko

Dle Demografického informačního portálu lze socio-ekonomický vliv stárnutí populace měřit pomocí míry závislosti (dětí do 15 let a/nebo staří nad 65 let na populaci ve věku 15-64 let). Mění se hodnoty jednotlivých indexů viz obrázek 14: Vývoj indexu ekonomického zatížení, ekonomické závislosti a indexu stárí, Japonsko, 1920 – 2004. Nárůst počtu starých obyvatel a pokles počtu dětí je nejmarkantněji vidět na indexu stárí – ještě v polovině 80. let připadalo na 100 dětí 50 lidí nad 65 let a v roce 2004 se hodnoty zcela změnily – 140 seniorů na 100 dětí do 15 let. Indexy jsou navzájem propojené.

⁴⁶ Demografický informační portál. [online]. [cit. 2009-03-14].

Dostupný z WWW: <http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=251>

Například pokud klesne úroveň plodnosti a s tím související snižování počtu dětí, začne klesat i index ekonomického zatížení. Tak tomu bylo okolo roku 1970, kdy index ukazoval hodnotu 45%, zatímco v roce 1950 index ekonomického zatížení činil vysokých 68% díky početné dětské složce (na 100 osob v ekonomicky aktivním věku připadalo 60 dětí a jen 8 lidí nad 65 let). Hodnoty z roku 1970 přetrvaly až do konce 90. let, a tato stabilizace byla způsobena postupným růstem indexu závislosti u osob starších 65 let kompenzovaným poklesem indexu závislosti dětí do 15 let. Spolu s tím, jak se snižoval počet i podíl dětské složky populace, rostl počet i podíl lidí nad 65 let, tím zůstával celkový index ekonomického zatížení na stejné úrovni, avšak měnily se hodnoty indexů závislosti.

Obr. 15: Srovnání vývoje procentuálního podílu lidí nad 65 let z celkového počtu obyvatel vybraných zemí, 1950 – 2030

Citováno z: Statistics Bureau. Statistical Handbook of Japan: Population

„Fakt, že během 70. a 80. let vykazoval index ekonomického zatížení velmi nízké hodnoty, byl výhodný pro japonský ekonomický růst. Budoucí vzestup indexu může být přičítán růstu indexu závislosti pro osoby starší 65 let na předpokládáných 43,2% v roce 2025. Tento prudký růst bude velmi znevýhodňovat japonskou ekonomiku ve 21. století.“⁴⁷

⁴⁷ Demografický informační portál. [online]. [cit. 2009-03-14].

Dostupný z WWW: <http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=251>

Jak uvádí portál Reuters.com, se zvyšující se dlouhověkostí japonských obyvatel a poklesem míry porodnosti poroste podíl počtu obyvatel nad 65 let (portál počítá až téměř s dvojnásobnými hodnotami – v roce 2007 tvořil tento podíl jednu pětinu), zatímco populace klesne při takovém průběhu za 50 let o 30% na 90 milionů obyvatel (viz obrázek 16: Předpokládaný vývoj počtu obyvatel v Japonsku, 1875 – 2100 a viz také tabulku 21: Trendy ve vývoji populace Japonska, 1900 – 2007, v %).

Tab. 19: Vývoj délky života žen a mužů v Japonsku, vybrané roky 1950 - 2008

Rok	Muži	Ženy
1950-54	62,1	65,9
1955-59	64,6	69,1
1960-64	66,5	71,6
1965-69	68,5	73,9
1970-74	70,6	76,2
1975-79	72,8	78,2
1980-84	74,2	79,7
1985	74,5	80,2
1990	75,9	81,8
1995	76,6	83,0
2000	77,7	84,6
2004	78,6	85,6
2005	78,5	85,5
2006	79,0	85,8
2007	79,2	86,0
2008 ¹	78,7	85,6

Poznámka: ¹ Údaje z roku 2008 pocházejí ze CIA World Factbook 2008.

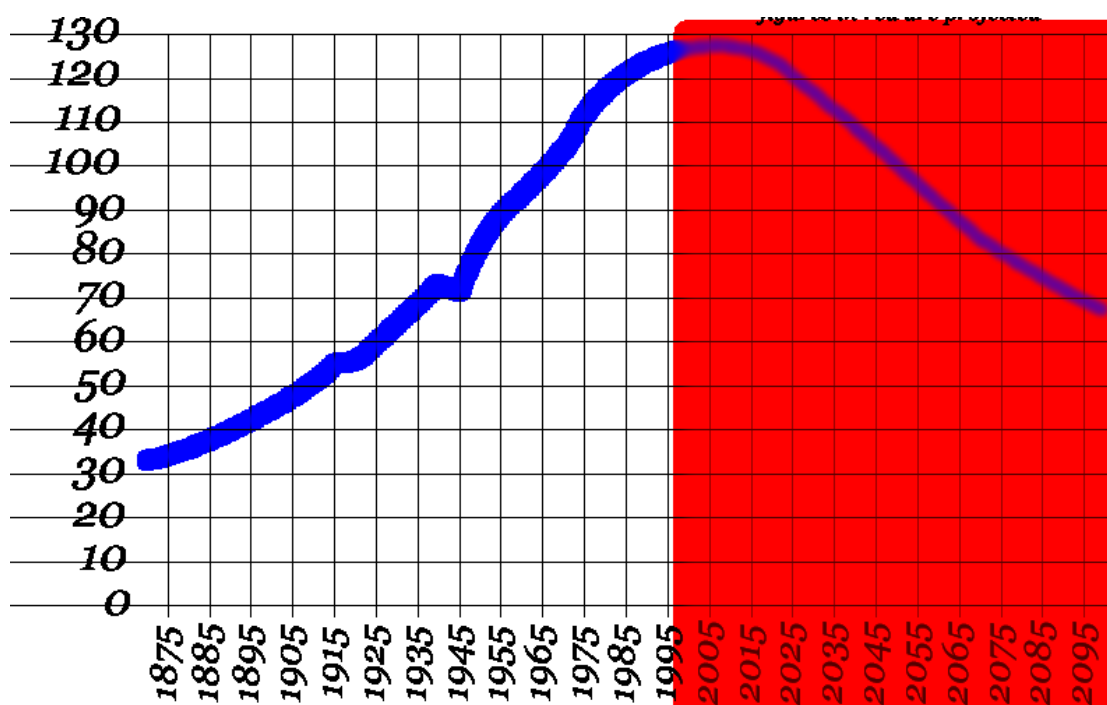
Pramen: Demografický informační portál. [online]. [cit. 2009-03-14].

Dostupný z WWW: < http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=251>; Ministry of Health, Labour and Welfare of Japan – Vital Statistics

Japonské společnosti čelící smršťování pracovní síly pohlíží na starší lidi stejně jako na mladé ženy, imigranty a dokonce stejně jako na roboty za účelem vyplnit tuto mezeru. Avšak ekonomici varují, že takové zdroje pracovní síly nebudou bez růstu produktivity na jednoho

obyvatele stačit k zabránění stoupajícím sociálním nákladům, váhavé konkurenceschopnosti a poklesu životních standardů.

Robert Feldman, hlavní ekonom pro Morgana Stanleyho v Tokiu tvrdí: „Záležitost produktivity je tou absolutně nejdůležitější záležitostí. Vyplnění mezery na pracovním trhu by mělo pomoci, avšak takovýto počet nových pracovníků by musel vyšplhat do neuvěřitelných čísel, než by se podařilo tuto mezeru odstranit. Pracovat by musely i kočky.“⁴⁸ Jako jiné země čelící hrozbě přílišnému stárnutí populace, i Japonsko trpí klesající porodností a prodlužující se délkou života lidí zásluhou zdravějšího životního stylu, zdravější životosprávy a dokonalejší lékařské péče.

Obr. 16: Předpokládaný vývoj počtu obyvatel v Japonsku, 1875 – 2100, populace v mil.

Citováno z: Wikipedia.org [online]. [cit. 2009-03-14].

Dostupný z WWW: < http://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_Japan >

V roce 2007 činila průměrná délka života japonských žen 85,8 let, což představuje nejvyšší hodnotu na světě vůbec. Japonští muži se průměrně dle Reuters.com dožívají o něco méně – 79 let, čímž se řadí hned na druhé místo za islandské muže – ti se dožívají 79,4 let (viz tabulku 19: Vývoj délky života žen a mužů v Japonsku, vybrané roky 1950 – 2008).

⁴⁸ Reuters.com [online]. [cit. 2009-03-14].

Dostupný z WWW:

<<http://www.reuters.com/article/idUST20992820070912?pageNumber=1&virtualBrandChannel=0&pageNumber=3&virtualBrandChannel=0>>

Imigrace je jednou z nejčastěji uvažovaných řešení této problematiky, avšak není možné, aby Japonsko bylo schopné pojmout a zaměstnat tolik kvalifikovaných cizinců, aby vyrovnalo takový deficit na pracovním trhu. Japonsko se nikdy nestane zemí jako jsou Spojené státy. To znamená, že země musí urychlit hledání zámořských trhů a produkčních center a zároveň využít dvou dalších potenciálních skupin na pracovním trhu – ženy a starší obyvatelé. Ženy jsou i v dnešní době stále nejméně využívaným segmentem pracovní síly. Většina žen po svatbě či narození dítěte ukončuje pracovní poměr nebo přechází na poloviční. Pokud tedy i tato skupina má zaplnit mezeru na pracovním trhu a přispět k nutnému zvýšení produktivity, musí celá japonská společnost změnit postoj a pohled na úlohu žen jako součást pracovního trhu.

Tab. 20: Věková struktura celkové populace ve vybraných zemích, roky 2005 a 2030 (projekce), v %

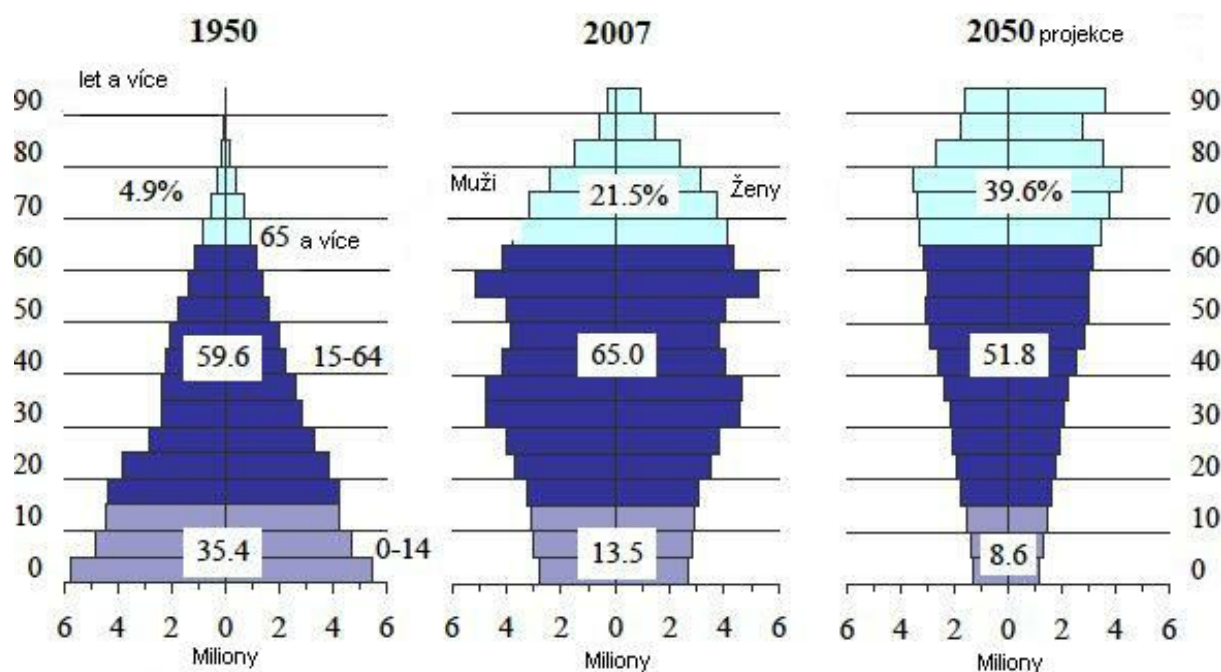
2005				2030		
Země	0 – 14 let	15 - 64	65 a více	0 -14 let	15 – 64	65 a více
Japonsko	13,7	65,8	20,1	9,7	58,5	31,8
SRN	14,4	66,9	18,8	13,2	59,5	27,3
Itálie	14,0	66,3	19,7	12,2	60,8	27,0
Švýcarsko	16,7	67,9	15,4	15,4	60,7	23,9
Korejská republika	18,6	71,9	9,4	11,8	64,7	23,4
Francie	18,4	65,3	16,3	16,4	60,4	23,2
Kanada	17,6	69,2	13,1	15,3	61,4	23,2
Švédsko	17,4	65,4	17,2	17,1	60,2	22,8
Velká Británie	18,0	66,0	16,1	16,9	61,5	21,6
Austrálie	19,5	67,4	13,1	17,3	61,4	21,3
USA	20,8	66,9	12,3	18,2	62,4	19,4
Čína	21,6	70,7	7,7	17,3	66,5	16,2
Brazílie	27,8	66,0	6,1	20,9	66,6	12,5
Indie	33,0	62,0	5,0	22,9	68,3	8,8

Citováno z: Statistics Bureau. Statistical Handbook of Japan: Population

Zákonem uznaný věk odchodu do důchodu a přiznání veškerých penzijních výhod stoupl z 60 na 65 let a mnoho japonských zaměstnanců tuto věkovou hranici překračuje a pracuje déle, proto je velmi pravděpodobné, že stanovený věk ještě poroste.

„Pro japonskou ekonomiku, pro udržení životních standardů a pro snížení nákladů je zvýšení produktivity životně důležité. Ovšem nalézt správné řešení není snadné,“ vysvětluje Hideki Matsumura, senior ekonom u Japonského výzkumného institutu. „Jedním ze způsobů je zdokonalit vzdělávání, dalším je zvýšit kapitálové investice za účelem nespolehat se jen na lidi, ale také na kapacity a výkonnost strojů, včetně technologií, počítačů a robotů. Japonská ekonomická váženost a prestiž bude klesat, ale japonské společnosti se už nyní přesouvají do center, kde ekonomický růst i produktivita rostou, takže ony porostou také. Své hlavní vedení a výzkum ponechávají dál v Japonsku, zatímco prodej a výroba se odehrává v zámorí. Tím se z Japonska stává jakési kontrolní středisko.“⁴⁹

Tabulka 21 vyjádřená graficky:

Obr. 17: Změny v populační pyramidě, Japonsko, vybrané roky 1950, 2007 a projekce 2050

Pramen: Demografický informační portál. [online]. [cit. 2009-03-14].

Dostupný z WWW: < http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=251 >

⁴⁹ Reuters.com. [online]. [cit. 2009-03-14].

Dostupný z WWW:

<<http://www.reuters.com/article/idUST20992820070912?pageNumber=1&virtualBrandChannel=0&pageNumber=3&virtualBrandChannel=0>>

Tab. 21: Trendy ve vývoji populace Japonska, 1900 – 2007, v %

Rok	Věková skladba			Průměrný roční přírůstek populace
	0 – 14	15 – 64	65 a více	
1900	33,9	60,7	5,4	0,83
1910	36,0	58,8	5,2	1,16
1920	36,5	58,3	5,3	1,30
1930	36,6	58,7	4,8	1,42
1940	36,7	58,5	4,8	1,10
1950	35,4	59,6	4,9	1,58
1955	33,4	61,2	5,3	1,38
1960	30,2	64,1	5,7	0,92
1965	25,7	68,0	6,3	1,02
1970	24,0	68,9	7,1	1,08
1975	24,3	67,7	7,9	1,35
1980	23,5	67,3	9,1	0,90
1985	21,5	68,2	10,3	0,67
1990	18,2	69,5	12,0	0,42
1995	15,9	69,4	14,5	0,31
2000	14,6	67,9	17,3	0,21
2004	13,9	66,6	19,5	0,17
2005	13,7	65,8	20,1	- 0,01
2006	13,6	65,5	20,8	0,00
2007	13,5	65,0	21,5	0,00
Projekce vytvořená v prosinci 2006				
2010	13,0	63,9	23,1	- 0,16
2020	10,8	60,0	29,2	- 0,35
2030	9,7	58,5	31,8	- 0,63
2040	9,3	54,2	36,5	- 0,86
2050	8,6	51,8	39,6	- 1,05

Citováno z: Statistics Bureau. *Statistical Handbook of Japan: Population*
Dostupný z WWW: < <http://www.stat.go.jp/english/data/handbook/c02cont.htm> >

6. Stručný přehled členství Japonska ve vybraných mezinárodních organizacích a asociacích

Řazeno abecedně:

- **ASEAN** – Association of Southeast Asian Nations

Japonsko je od roku 1977 velmi významným obchodním partnerem Asociace jihovýchodních asijských zemí, přímým členem není. Členskými státy jsou Brunej, Kambodža, Indonésie, Laos, Malajsie, Myanmar, Filipíny, Singapur, Thajsko a Vietman.⁵⁰

- **BIS** - Bank for International Settlements

Banka pro mezinárodní platby, jejímž členem se Japonská banka (Bank of Japan) stala v roce 1930.⁵¹

- **G – 8** – Group of Eight

K neformálnímu sdružení sedmi nejvyspělejších států na světě a Ruska patří i Japonsko. Tato skupina funguje od roku 1975 (dříve G – 6), předsedové členských států se každoročně schází na výročním summitu vždy v předsedající zemi. Dalšími členy jsou Francie, Itálie, Kanada, Německo, Spojené království, USA a Rusko. Dohromady tyto státy představují 65% světové ekonomiky. Výroční summit je vrcholem řady ministerských setkání konajících se v průběhu roku. Na jednotlivých ministerských setkáních se probírají záležitosti společného zájmu i globálního významu a zahrnují témata jako zdraví, uplatňování zákona, práce, ekonomický a sociální rozvoj, energetika, životní prostředí, zahraniční záležitosti, právo, terorismus nebo obchod. Japonsko je členem dalších skupin G – 5, G – 7, G – 10, G – 20.⁵²

- **IDA** – International Development Association

Mezinárodní asociace pro rozvoj, součást skupiny Světové banky, vznikla v roce 1960 jako pomoc nejchudším zemím světa. Japonsko se stalo členem hned v roce vzniku asociace.⁵³

- **IMF** – International Monetary Fund

Organizace spojující 185 zemí celého světa, jejímiž hlavními cíli jsou podpora globální finanční kooperace, ochrana finanční stability, podpora vysoké míry zaměstnanosti a

⁵⁰ Official Website of the Association of Southeast Asian Nations. [online]. [cit. 2009-03-23].

Dostupný z WWW: <<http://www.aseansec.org/64.htm>>

⁵¹ Businessinfo.cz. [online]. [cit. 2009-03-23].

Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-zahranicne-politicka-orientace/3/1000424/>>

⁵² Wikipedia.org. [online]. [cit. 2009-03-23].

Dostupný z WWW: <<http://en.wikipedia.org/wiki/G8>>

⁵³ The World Bank : International Development Association. [online]. [cit. 2009-03-23].

Dostupný z WWW:

<<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/IDA/0,,menuPK:51235940~pagePK:118644~piPK:51236156~theSitePK:73154,00.html>>

udržitelné míry růstu ekonomiky a omezení chudoby na světě, se nazývá Mezinárodní měnový fond. Japonsko je jejím členem od roku 1952.⁵⁴

- **OECD** – Organization for Economic Co-operation and Development

Japonské členství v Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj vzniklo v roce 1964. Organizace spojuje vlády členských států za účelem podpory růstu ekonomiky na celém světě, růstu zaměstnanosti, zvyšování životních standardů, asistování při rozvoji ekonomiky dalších států a přispívání k růstu světového obchodu.⁵⁵

- **UN** – United Nations

Organizace spojených národů (OSN) přijala Japonsko za členskou zemi v roce 1956.⁵⁶

- **UNCTAD** – United Nations Conference on Trade and Development

Japonsko se stalo členem Konference OSN o obchodu a rozvoji v roce 1956.

- **UNESCO** – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Roku 1951 se Japonsko připojilo k Organizaci OSN pro východu, vědu a kulturu.

- **WHO** - World Health Organization

Japonsko je členem Světové zdravotnické organizace.⁵⁷

- **WTO** – World Trade Organization

Světová obchodní organizace podporující výrobce zboží a služeb, exportéry a importéry, pomáhající jejich obchodu jednáními mezi obchodujícími stranami, podepisováním smluv, ratifikacemi v parlamentech a vytváření podmínek a pravidel obchodu mezi zeměmi. Japonsko se stalo členskou zemí v roce 1995.⁵⁸

⁵⁴ International Monetary Fund Website. [online]. [cit. 2009-03-23].

Dostupný z WWW: <<http://www.imf.org/external/index.htm>>

⁵⁵ OECD Website. [online]. [cit. 2009-03-23].

Dostupný z WWW: <http://www.oecd.org/home/0,3305,en_2649_201185_1_1_1_1_1,00.html>

⁵⁶ United Nations Member States. [online]. [cit. 2009-03-23].

Dostupný z WWW: <<http://www.un.org/members/list.shtml#j>>

⁵⁷ Businessinfo.cz. [online]. [cit. 2009-03-23].

Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-zahranicne-politicka-orientace/3/1000424/>>

⁵⁸ World Trade Organization Website. [online]. [cit. 2009-03-23].

Dostupný z WWW: <http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/whatis_e.htm>

Závěr

Japonsko se díky své ostrovní poloze vyvíjelo úplně odlišným způsobem než ostatní vyspělé země na světě. Dlouhodobá izolace se odrazila jak na japonské kultuře a smýšlení obyvatel, tak i na japonské ekonomice, země výrazně zaostávala za vyspělými státy. Tento izolační trend si ekonomika zachovala až do současnosti, až v posledních desetiletích se začala postupně otevírat ostatnímu světu.

Od dob reformy Meiji v 19. století se Japonsko měnilo z feudálního na moderní demokratický stát. Reformy císaře Meiji přispěly k postupné industrializaci a uplatnily se také i v mnoha neekonomických oblastech, jako jsou například vzdělání a infrastruktura. Avšak úzký vnitřní trh a nedostatek surovin ve spojení se silnou centralizací znamenal vážné překážky. Hospodářství se tedy řídilo velmi agresivní expanzivní politikou, jež přetrvala téměř až do konce druhé světové války.

Ke konci druhé světové války bylo Japonsko odříznuto od Jihovýchodní Asie, čímž ztratilo přísun surovin a paliv, zejména ropy. Americkými atomovými útoky byla země donucena kapitulovat a produkce průmyslu i potravin poklesla o desítky procent, bezprostřední poválečné období znamenalo téměř úplné zničení japonské ekonomiky. Nezaměstnanost rostla, inflace i zahraniční obchod se blížily nule. Následkem bylo přijetí zásadních ekonomických, sociálních i politických reform, například úplná demonopolizace a schválení antimonopolních zákonů. Japonská ekonomika zprvu pod kontrolou vítězných zemí a jejich opatření nevykazovala růst.

Průlomovým obdobím se stala 50. léta, kdy vedení japonského hospodářství zcela záviselo jen na Japonsku, a to mohlo hájit pouze své vlastní zájmy. Země se začala soustředit na zahraniční obchod, objem exportu vzrostl na nevídané hodnoty. Minimalizací vládních výdajů na zbrojení se uvolnily prostředky pro rozvoj zvláště průmyslu. Hospodářská politika byla vysoce orientována na export, investice a rozvoj technologie. Dalšími charakteristickými rysy toho období byly silné státní zásahy do ekonomiky a úzké propojení ekonomických a politických subjektů. 60. léta znamenala tzv. proces dohánění v oblasti technologií a do poloviny let 70. Japonsko téměř dohnalo technologickou ztrátu za USA. Proto se období 50., 60. a 70. let označuje jako japonský ekonomický zázrak.

Růst ekonomiky pokračoval i během 80. let. Nezaměstnanost téměř neexistovala, inflace se dlouhodobě držela na nízkých hodnotách a země těžila z přetransformování těžkého průmyslu na lehkou technologicky náročnou výrobu a celkově sílila pozice Japonska na mezinárodních trzích. Avšak i přes prosperující ekonomiku, sužovala Japonsko velmi nízká domácí spotřeba spojená s velmi nízkou životní úrovní obyvatel a špatnými pracovními podmínkami – tzv. paradox prosperity. Země tedy musela upustit od exportně a investičně zaměřené politiky a soustředit se na domácí trh. Vysoké přebytky obchodní bilance v 80. letech umožnily rozsáhlé přímé zahraniční investice a Japonsko se tak stalo jedním z největších vývozců tohoto druhu kapitálu na světě. Do konce 80. let se země dokonce přeměnila z čistého dovozce na čistého vývoze kapitálu a stala se největším věřitelem na světě.

90. léta 20. století představovala prudký zvrat v té době poměrně stabilního růstu japonského hospodářství. V roce 1991 praskla realitní bublina, která začala vznikat již v polovině 80. let. K potížím přispěl i přechod z exportně orientované politiky na politiku zaměřenou na domácí výrobu a spotřebu. Růstu realitní bubliny napomohl i neefektivní daňový systém a liberální monetární politika, jež usnadňovala přístup k laciným úvěrům. Právě díky vysokému množství poskytnutých rizikových úvěrů se japonský finanční sektor stal velmi nestabilní. Tvrdá restriktivní politika zahájená v roce 1989 sice zastavila přehřívání ekonomiky, ale zároveň zdražením úvěrů zapříčinila platební neschopnost mnohých dlužníků. Inflace v tomto období zaznamenala velmi nízké hodnoty a také HDP klesl. V roce 1998 se ekonomika propadala do ještě hlubší recese, která stále souvisela s nevyřešeným problémem s prasknutím realitní bubliny a stále nestabilním finančním sektorem. Ten se vyznačoval vysokým podílem nedobytných pohledávek komerčních bank.

Na přelomu tisíciletí v roce 2001 zaznamenal růst HDP opětovný pokles a na počátku roku 2002 situace vyvrcholila, nepřekonané ekonomické problémy pokračovaly – tradičně slabá domácí poptávka, deflace, stále vysoký počet nedobytných pohledávek, pokles exportu způsobený globálními problémy a teroristickým útokem na Spojené státy. Avšak v průběhu téhož roku došlo k obchodnímu oživení díky restrukturalizaci soukromých firem a oživení světové ekonomiky jako celku, je tedy namístě hovořit o fázi mírného celkem stabilního ekonomického růstu. Příznivý vliv na růst ekonomiky mělo také zvolení Junichira Koizumiho za předsedu vlády v roce 2001, který se zasloužil o schválení a aplikaci mnoha reforem, a to nejen ekonomických. Mezi jinými proběhly strukturální reformy, několik daňových reforem a reformy sociální a životního zabezpečení.

Počátkem roku 2003 japonská ekonomika zaznamenala mírné oživení spojené s poklesem nezaměstnanosti, růstem exportu (vysoký růst objemu exportu obzvláště do Číny, roku 2004 se Čína zařadila na druhé místo za USA jako největší japonský obchodní partner a v roce 2007 Spojené státy dokonce předčila), inflací pohybující se už jen v kladných hodnotách, zájmem domácích i zahraničních investorů a vůbec celkovým otevíráním japonského finančního trhu souvisejícím s vystavením se globální konkurenci. Ačkoliv se podíl přímých zahraničních investic na HDP v Japonsku mírným tempem neustále zvyšoval, v porovnání s ostatními vyspělými zeměmi to byly hodnoty téměř zanedbatelné. V roce 2006 skončila politika nulových úrokových sazeb, které poskytovala centrální banka v rámci dohody s vládou od roku 1999 komerčním bankám na refinancování. Úroková sazba byla tedy zvýšena z 0% na 0,25% a diskontní sazba v tomtéž roce z 0,1% na 0,4% a v roce 2007 na 0,75%.

Ačkoli během roku 2007 a v první polovině roku 2008 vykazovala japonská ekonomika stále příznivé výsledky, nyní je více než patrné, že se země dostává do fáze ekonomické recese. Economist.com ve svém článku ze 4. dubna 2009 hovoří dokonce o druhé ztracené dekádě.⁵⁹ Již ve čtvrtém kvartálu roku 2008 klesla míra růstu reálného HDP o 12% oproti předchozímu roku a v průběhu prvních tří měsíců roku 2009 pravděpodobně klesala ještě rychleji. Objem průmyslové produkce se na počátku téhož roku propadl na úroveň roku 1983. Předpovědi OECD uvádějí pokles japonského HDP o 6,6% za celý rok 2009, čímž se prakticky vymažou veškeré zisky a příjmy získané v předchozích pěti letech ekonomického oživení. Začátkem nového tisíciletí začal vznikat další bublinový efekt – podhodnocený kurz jenu podnítil japonské exportéry k rozšíření výrobních kapacit v důvěře, že kurz jenu zůstane nízký a zahraniční poptávka po japonském zboží zůstane stejně silná, avšak v roce 2008 kurz jenu stoupal a zahraniční poptávka kolabovala, a tak došlo k prasknutí této bubliny. Ještě téhož roku klesl objem veškerého exportu téměř o polovinu. Dalšími následky bylo dočasné zavírání výrobních závodů (především automobilová produkce, která v prvních dvou měsících r. 2009 klesla až o 50%); s tím spojené snižování mezd a počtu pracovních míst (míra nezaměstnanosti spadla až na úroveň 4,4%⁶⁰).

⁵⁹ Economist.com. [online]. [cit. 2009-04-26].

Dostupný z WWW: <http://www.economist.com/finance/displaystory.cfm?story_id=13415153>

⁶⁰ Economist.com. [online]. [cit. 2009-04-26].

Dostupný z WWW: <http://www.economist.com/finance/displaystory.cfm?story_id=13415153>

Průběžné prohlubování rozdílu mezi skutečným HDP a objemem produkce, který by ekonomika vyrobila při plné kapacitě, způsobuje snižování cen, ovšem tento pokles se ukazuje mnohem rychlejší a prudší než předchozí potíže s deflací. Bank of Japan (BoJ) proto v prosinci 2008 snížila úrokovou míru na 0,1% a přijala určitá opatření, jedním z nichž je například kombinace finančního rozšíření a prodeje vládních dluhopisů.

Jedním z nepříznivých jevů japonské ekonomiky je velmi nízký objem výdajů rodin. Proto jednou z možných variant jak povzbudit „domácí utrácení“ je zpřístupnění obrovských finančních prostředků postarších obyvatel. *„Japonské úspory domácností jsou více než pětikrát vyšší než jejich použitelný příjem, tudíž nejvyšší ze všech zemí skupiny G-7, a tři pětiny z těchto prostředků patří obyvatelům starších 60 let. Dary dětem jsou zdaněny stejně jako každý jiný příjem, avšak pokud by byla tato daň zredukována, zvýšení transferů by podpořilo domácí spotřebu a také investování. Mladí lidé by měli větší tendenci utrácet, a to by teoreticky mohlo domácí ekonomiku povzbudit více než jakýkoliv finanční stimul.“*⁶¹ Překážkou je pochopitelná opatrnost starších obyvatel na své úspory způsobená špatně řízeným penzijním systémem a péčí o starší občany. Ačkoli Japonsko vyniká prudkým nárůstem počtu osob nad 60 let, rozvoj služeb o tuto skupinu obyvatel je stále brzděn vysokým počtem regulací, přitom toto odvětví by dalo vzniknout novým pracovním místům, pomohlo zlepšit životní standard stárnoucí populace a především usnadnilo přístup k úsporám.

Výše japonských úspor, jak již bylo řečeno, patří k největším na světě, díky tomu každoročně od roku 1981 Japonsko disponovalo obrovským přebytkem obchodní bilance. Výrazná změna nastala roku 2008, kdy míra úspor domácností dosáhla značně nižších hodnot a obvykle velmi vysoký rozdíl oproti míře investic klesl. Toho roku japonské domácnosti ušetřily ze svých příjmů méně než americké a obchodní bilance se dostala do deficitu.

I tento jev souvisí s rychle stárnoucí populací. Dle Economist.com funguje vztah: čím více obyvatel v důchodovém věku na počet pracujících, tím nižší míra úspor; jelikož lidé během svých pracujících let utratí méně, než vydělají, a akumulují finanční prostředky na dobu důchodu.⁶² Pokud by bylo snižování úspor způsobeno větším utrácením domácností, mělo by to na japonskou ekonomiku příznivý dopad, avšak pokles byl zapříčiněn kolapsem japonského exportu. Jak bude stárnutí populace pokračovat a obyvatelé v důchodovém věku

⁶¹ Economist.com. [online]. [cit. 2009-04-26].

Dostupný z WWW: <http://www.economist.com/finance/displaystory.cfm?story_id=13415153>

⁶² Economist.com. [online]. [cit. 2009-04-26].

Dostupný z WWW: <http://www.economist.com/finance/displaystory.cfm?story_id=13240636>

budou žít ze svých našetřených finančních prostředků, objem úspor domácností bude klesat dál a mohl by se dokonce dostat do záporných hodnot. Pokud se míra investic nezmění, japonský běžný účet se dostane do deficitu.

Značné oslabení domácí ekonomiky pobídlo japonskou vládu k přijetí finančních stimulů ve výši až 2% z HDP. Balíček obsahuje opatření například k posílení bezpečnostní sítě pro nezaměstnané, na podporu zvýšení produkce a k vybudování nové infrastruktury, všechna opatření mají sloužit ke zvýšení dlouhodobého růstu a stability ekonomiky. Jak uvádí Economist.com, celkové japonské finanční stimuly pro rok 2009 jsou pravděpodobně nejrozsáhlejší ze všech, které ostatní země skupiny G-7 plánují.

Druhá ztracená dekáda Japonska může být prospěšná alespoň ve smyslu varování pro ostatní vyspělé ekonomiky. Finanční stimuly úspěšné v prevenci před depresí ekonomiky po prasknutí realitní bubliny v 90. letech fungují dodnes, ovšem japonské selhání udržet a povzbudit poměrně silné ekonomické oživení na počátku nového tisíciletí ukazuje Spojeným státům a Evropě, že před sebou mohou mít také dlouhou a těžkou cestu.

Seznam použité literatury

Knižní zdroje

- 1 Cihelková, E., Holub, A. a Jakš, J. *USA – Japonsko – SRN*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2002, s. 136.
- 2 Čepilová, B. *Hospodářská politika Japonska, kríza v 90. letech a současné výhledy*. [Bakalářská práce]. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2007, s. 47.
- 3 Fárek, J. a Kraft, J. *Světová ekonomika za prahem nového století globálních změn (vstup do 21. století)*. 2. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006. s. 252. ISBN 80-7372-142-2.
- 4 Kraft, J. a Fárek, J. *Světová ekonomika*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. s. 183. ISBN 80-7083-712-8.
- 5 Skládalová, P. *Analýza veřejného dluhu Japonska*. [Diplomová práce]. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 99.
- 6 Stuchlíková, Z. *Japonská ekonomika: faktory vývoje a hospodářské cykly*. [Doktorská disertační práce]. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2008, s. 189.

Internetové zdroje

- 7 Bank of Japan: Foreign Exchange Rates (Dialy). [online]. [cit. 2009-05-05].
Dostupný z WWW: <http://www.boj.or.jp/en/type/stat/boj_stat/fx_daily09/index.htm>
- 8 Businessinfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export. [online]. [cit. 2009-02-14].
Dostupný z WWW: <<http://businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000424/>>
- 9 Businessinfo.cz. [online]. [cit. 2009-02-16].
Dostupný z WWW: <<http://businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-investicni-klima/91000424/>>
- 10 Businessinfo.cz. [online]. [cit. 2009-0-28].
Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/cina-zahranicni-obchod-zeme/6/1000539/>>

- 11 Businessinfo.cz. [online]. [cit. 2009-03-23].
Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/japonsko-zahranicne-politicka-orientace/3/1000424/3/>>
- 12 CIA: The World Factbook 2008.
Dostupný z WWW: <<http://cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ja.html>>
- 13 Český statistický úřad [online]. [cit. 2009-03-04].
Dostupný z WWW: <<http://dw.czso.cz/pls/stazo/stazo.stazo>>
- 14 Demografický informační portál, leden 2006: Populační vývoj: Japonsko
- 15 Demografický informační portál. [online]. [cit. 2009-03-14].
Dostupný z WWW: <http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=251>
- 16 Economist.com. [online]. [cit. 2008-10-06].
Dostupný z WWW:
<http://www.economist.com/specialreports/displayStory.cfm?story_id=10169956>
- 17 Economist.com. [online]. [cit. 2009-02-11].
Dostupný z WWW:
<http://www.economist.com/world/asia/displaystory.cfm?story_id=10723419>
- 18 Economist.com. [online]. [cit. 2009-04-26].
Dostupný z WWW:
<http://www.economist.com/finance/displaystory.cfm?story_id=13415153>
- 19 Economist.com. [online]. [cit. 2009-04-26].
Dostupný z WWW:
<http://www.economist.com/finance/displaystory.cfm?story_id=13240636>
- 20 EconomyWatch.com. [online]. [cit. 2009-02-28].
Dostupný z WWW: <<http://www.economywatch.com/international-economic-relations/china-s-economic-relations-with-japan.html>>
- 21 Euractiv.cz. [online]. [cit. 23. 2. 2009-02-23].
Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.cz/podnikani-v-eu0/clanek/vdaje-na-vdu-a-vzkum-jsou-v-eu-stle-nzk>>
- 22 Export.cz. [online]. [cit. 2009-03-04].
Dostupný z WWW:
<<http://www.export.cz/exportcz/Teritori%C3%A1ln%C3%ADinformaceDB/Detailinformacest%C3%A1tuDB/tabid/91/Default.aspx?GROUP=10&CNTR=102>>

- 23 Finance.yahoo.com. [online.]. [cit. 2009-02-15]
Dostupný z WWW:
<<http://finance.yahoo.com/q/hp?s=%5E%22%25&a=00&b=1&c=2003&d=10&e=1&f=2009&g=m&z=66&y=66>>
- 24 Financial Times. Special Report. [online]. [cit. 2009-02-15].
Dostupný z WWW:< <http://www.ft.com/cms/s/0/674433d0-f3f1-11dc-aaad-0000779fd2ac.html>>
- 25 ForeignTradex: The US-European Industrial Directory & Marketplace. [online.] [cit. 2009-02-17].
Dostupný z WWW: <<http://www.foreigntradeexchange.com/countries/japan.html>>
- 26 Idnes.cz. [online]. [cit. 2009-02-19].
Dostupný z WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/japonsko-odstartovalo-vznik-godzilla-banky-fm0-/ekonomika.asp?c=A071001_135226_ekonomika_maf>
- 27 IMF. World Economic Outlook Database, říjen 2007. [online]. [cit. 2009-02-24].
Dostupný z WWW:
<<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2007/02/weodata/weoselgr.aspx>>
- 28 International Monetary Fund Website. [online]. [cit. 2009-03-23].
Dostupný z WWW: <<http://www.imf.org/external/index.htm>>
- 29 Japan Statistical Yearbook 2008. [online]. [cit. 2009-02-28].
Dostupný z WWW: <<http://www.stat.go.jp/english/data/nenkan/1431-15.htm>>
- 30 Japonská cesta. [online]. [cit. 2008-12-03].
Dostupný z WWW: <http://studena.valka.cz/japonska_cesta1.htm>
- 31 Jetro. Japanese Trade and Investment Statistics 2008. [online]. [cit. 2009-02-24].
Dostupný z WWW: <<http://www.jetro.go.jp/en/reports/statistics/>>
- 32 Kurzy měn. [online]. [cit. 2009-02-14].
Dostupný z WWW: <<http://www.kurzy-men.biz/graf-vyvoj-kurzu-15-let-japonsko-jen-jpy>>
- 33 Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online]. [cit. 2009-03-05].
Dostupný z WWW:
<http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asie/japonsko/ekonomika/ocekavany_vyvoj_v_teritoriu.html>

- 34 Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. [online]. [cit. 2009-03-05].
Dostupný z WWW:
<http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asie/japonsko/ekonomika/obchodni_a_ekonomicka_spoluprace_s_cr.html>
- 35 Ministry of Finance of Japan. Foreign Direct Investment 2004. [online]. [cit. 2009-02-16]. Dostupný z WWW: <<http://www.mof.go.jp/english/e1c008.htm>>
- 36 Ministry of Health, Labour and Welfare of Japan – Vital Statistics. [online]. [cit. 2009-03-14]. Dostupný z WWW: <<http://mhlw.go.jp/english/database/db-hw/vs02.html>>
- 37 OECD International Direct Investment Database, červen 2008.[online.] [cit. 2009-02-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.oecd.org/dataoecd/18/28/40887916.pdf>>
- 38 OECD Website. [online]. [cit. 2009-03-23].
Dostupný z WWW:
<http://www.oecd.org/home/0,3305,en_2649_201185_1_1_1_1_1,00.html>
- 39 Official Website of the Association of Southeast Asian Nations. [online]. [cit. 2009-03-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.aseansec.org/64.htm>>
- 40 Reuters.com. [online]. [cit. 2009-03-14].
Dostupný z WWW:
<<http://www.reuters.com/article/idUST20992820070912?pageNumber=1&virtualBrandChannel=0&pageNumber=3&virtualBrandChannel=0>>
- 41 StatExtracts. Complete Databases available via SourceOECD, OECD's Library 2008. [online]. [cit. 2009-02-23].
Dostupný z WWW: <<http://stats.oecd.org/wbos/Index.aspx?usercontext=sourceoecd>>
- 42 Statistics Bureau. Statistical Handbook of Japan: Population
Dostupný z WWW:< <http://www.stat.go.jp/english/data/handbook/c02cont.htm>>
- 43 The World Bank : International Development Association. [online]. [cit. 2009-03-23].
Dostupný z WWW:
<<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/IDA/0,,menuPK:51235940~pagePK:118644~piPK:51236156~theSitePK:73154,00.html>>
- 44 UNCTAD. World Investment Report 2008. [online]. [cit. 2009-02-16].
Dostupný z WWW: <http://www.unctad.org/en/docs/wir2008overview_en.pdf>
- 45 UNCTAD.org. [online]. [cit. 2009-02-16].
Dostupný z WWW:
<<http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=3198&lang=1>>

- 46 United Nations Member States. [online]. [cit. 2009-03-23].
Dostupný z WWW: <<http://www.un.org/members/list.shtml#j>>
- 47 Wikipedia.org: The Free Encyclopedia. [online]. [cit. 2008-12-08].
Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Keiretsu#Keiretsu_in_Japan>
- 48 Wikipedia.org. [online]. [cit. 2009-02-23].
Dostupný z WWW:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Maastrichtsk%C3%A1_krit%C3%A9ria>
- 49 Wikipedia.org. [online]. [cit. 2009-03-14].
Dostupný z WWW:< http://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_Japan>
- 50 World Trade Organization Website. [online]. [cit. 2009-03-23].
Dostupný z WWW: <<http://en.wikipedia.org/wiki/G8>>